

Integratie van de Meetladder Diversiteit Interventies in het erkenningstraject voor interventies

**Eindverslag ZonMw project
155010012**

Juni 2012

© 2012 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Auteur(s)

Eva Blaauw

Machteld Zwikker

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 92

Website www.nji.nl

e-mail info@nji.nl

Inhoudsopgave

Ten Geleide	2
Inleiding	3
Achtergrond	4
Het erkenningstraject voor interventies	4
De Meetladder Diversiteit Interventies	5
Aanpak	6
1. Positionering en selectie van punten	6
2. Operationalisatie en normering van punten	7
3. Randvoorwaarden voor integratie	9
Resultaten	100
1. Inhoudelijke verantwoording	11
Diversiteit en effectiviteit van interventies	11
Verantwoording heroriëntatie	13
2. Eindproduct: vragen diversiteitsgevoeligheid van interventies	14
3. Randvoorwaarden voor integratie	16
Geraadpleegde literatuur	18
Bijlage 1: Criteria erkenningstraject	19
Bijlage 2: Geraadpleegde experts	21
Bijlage 3: Samenvatting feedback experts	23
Bijlage 4: Concept Instrument Diversiteitsgevoeligheid Interventies	25
Bijlage 5: Vragen diversiteitsgevoeligheid met toelichting (concept)	44

Ten geleide

Dit is het eindverslag van het project '*Integratie van de Meetladder Diversiteit Interventies in het Erkenningstraject Interventies*'. Dit project is uitgevoerd met het (uiteindelijke) doel om de diversiteitgevoeligheid van interventies onderdeel te laten worden van de beoordeling van jeugd- en leefstijlinterventies, zoals uitgevoerd door de Erkenningscommissie Interventies. De aandachtspunten uit de 'Meetladder Diversiteit Interventies' (Pels, Distelbrink & Tan, 2009) hebben als basis gediend voor het project. Er is gezocht naar een manier om deze aandachtspunten te integreren in het bestaande erkenningstraject voor interventies.

Het project is uitgevoerd in het kader van het ZonMw-programma Diversiteit in het Jeugdbeleid, gericht op het verbeteren van de kansen van migrantenjeugd en hun ouders. Het programma, dat dat liep van 2008 tot 2012, moest er uiteindelijk toe leiden dat:

- Migrantenkinderen en hun ouders even goed worden bereikt door algemene voorzieningen, zoals opvoedingsondersteuning, jeugd- en jongerenwerk en sport- en cultuurvoorzieningen;
- Migrantenouders en professionals problemen in de opvoeding en ontwikkeling vroegtijdig signaleren en aanpakken;
- De (preventieve) aanpak en de interventies die worden ingezet bij migrantenkinderen, - jongeren en hun ouders effectief zijn.

Dit rapport doet verslag van de uitvoering en resultaten van het project. De concrete resultaten zijn in het kort:

- Acht vragen voor ontwikkelaars van interventies die hen meer bewust kunnen maken van de diversiteit binnen hun doelgroep en hoe daar mee om te gaan binnen een interventie. Deze vragen worden eind 2012 ingevoegd in het werkblad van het erkenningstraject voor interventies.
- Toegevoegde expertise over diversiteit in de Erkenningscommissie Interventies.

Inleiding

Het doel van het project Integratie van de Meetladder Diversiteit Interventies in het Erkenningstraject Interventies was te komen tot een op literatuur en expertise gebaseerd voorstel voor integratie van de 'Meetladder Diversiteit Interventies' in het erkenningstraject voor interventies, teneinde interventies meer diversiteitsgevoelig te maken.

De centrale vraag van het project is: *Hoe kan de 'Meetladder Diversiteit Interventies' geïntegreerd worden in het erkenningstraject voor interventies?*

Deze vraag is verdeeld in de volgende subvragen.

1. Welke punten uit de 'Meetladder Diversiteit Interventies' komen in aanmerking voor integratie in het erkenningstraject voor interventies?
2. Hoe kunnen deze punten of items zodanig geoperationaliseerd worden dat zij als basis kunnen dienen voor het beoordelen van interventies op diversiteitsgevoeligheid?
3. Op welke wijze kan de diversiteitsgevoeligheid van interventies het beste beoordeeld worden gezien de huidige stand van kennis over diversiteit en effectiviteit?
4. Wat zijn de randvoorwaarden voor succesvolle integratie van de meetladder in het erkenningstraject?

Gezien de centrale vraagstelling van het project geven we, voor we verder gaan met de uitvoering, eerst enige achtergrondinformatie over het erkenningstraject voor interventies en de Meetladder Diversiteit Interventies. Daarna beschrijven we de in de aanpak gevolgde stappen. Tenslotte geven we de resultaten weer.

Achtergrond

Het erkenningstraject voor (jeugd)interventies

Voor professionals in de jeugdzorg, jeugdwelzijn, ontwikkelingsstimulering, jeugdgezondheidszorg en gezondheidsbevordering is het van belang dat zij de problemen en risico's waarvoor hun cliënten en doelgroep geplaatst zijn op een effectieve manier kunnen oplossen. Een belangrijk onderdeel van effectief werken binnen de genoemde terreinen is het toepassen van effectieve interventies, oftewel interventies die het beoogde effect hebben. Andere belangrijke pijlers van effectief werken zijn professionals met de relevante competenties en een effectieve werkwijze van de uitvoerende organisaties.

Om op een eenduidige manier zicht te creëren op de kwaliteit en effectiviteit van interventies is in 2007 een onafhankelijke commissie in het leven geroepen: de Erkeningscommissie Interventies. Deze commissie maakt deel uit van een breder traject van beschrijven, beoordelen en erkennen van interventies, en de bijbehorende publicatie van erkenningen. Dit zogenaamde erkenningstraject voor interventies wordt gezamenlijk uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut, het RIVM Centrum Gezond Leven en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Het is overigens denkbaar dat in de nabije toekomst andere kennisinstituten en werkvelden zich bij het erkenningstraject zullen aansluiten, zoals MOVISIE en het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB). Er vindt nu al inhoudelijke afstemming plaats tussen het erkenningstraject en deze en andere organisaties. Inhoudelijke afstemming vindt ook plaats met de Erkeningscommissie Gedragsinterventies van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, maar gezien de specifieke context waarin deze commissie functioneert (onder de directe verantwoordelijkheid van de Minister), ligt de praktische aansluiting met dat traject minder voor de hand.

Binnen het erkenningstraject worden interventies beoordeeld die uitgevoerd worden in de jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg, jeugdwelzijn, ontwikkelingsstimulering en gezondheidsbevordering voor zowel jeugd als volwassenen. Daarbij worden drie niveaus van erkenning onderscheiden:

- **Niveau I:** Theoretisch goed onderbouwd;
- **Niveau II:** Waarschijnlijk effectief;
- **Niveau III:** Bewezen effectief.

Om beoordeeld en erkend te kunnen moet een interventie beschreven zijn volgens een vast format, het zogenaamde werkblad. Dit werkblad is een formulier dat de criteria van de commissie volgt en daarbij om toelichting of meer informatie vraagt. De eigenaar of uitvoerder van een interventie kan dit werkblad zelf invullen, met ondersteuning van het Nederlands Jeugdinstituut of het RIVM Centrum Gezond Leven.

De criteria die de commissie hanteert zijn de minimale vereisten voor erkenning van een interventie. Bij elk niveau van erkenning horen specifieke criteria. Daarbij gelden de criteria voor lagere niveaus steeds ook voor erkenning op de niveaus daarboven. De criteria voor niveau I zijn dus de minimale vereisten voor een erkenning in het algemeen.

De erkenningscriteria per niveau van erkenning staan in bijlage 1. Op www.nji.nl/erkenning zijn de criteria en meer informatie over de erkenning van (jeugd)interventies te vinden.

De Meetladder Diversiteit Interventies

Het Verwey-Jonker Instituut heeft in 2009 in opdracht van het ministerie van VROM/Wonen, Wijken en Integratie een studie uitgevoerd die leidde tot een meetladder met tien aandachtspunten voor de gevoeligheid voor diversiteit binnen interventies voor jongeren en gezinnen. Aanleiding voor deze opdracht vormde de gedachte dat een objectieve screening van interventies op geschiktheid voor het werken met (veranderende) cultureel diverse populaties van belang zou zijn om de aansluiting van de hulp te verbeteren. Hiermee kon worden voldaan aan een vraag die in het veld leefde. Het ging er dus om bestaande interventies te kunnen toetsen op hun bruikbaarheid voor verschillende (culturele) doelgroepen.

De tien punten van de Meetladder Diversiteit Interventies gaan over de methodische kern van de interventie, maar ook over randvoorwaarden om groepen te bereiken en te helpen. Het gaat nadrukkelijk om aandachtspunten en niet om geëxpliciteerde criteria.

Programma-gebonden punten

1. Analyse van de problematiek
2. Doelen
3. Methodiek

Voorwaardelijke punten

4. Communicatie
5. Competenties van professionals
6. Bereik en retentie
7. Cliëntbetrokkenheid
8. Screening/Diagnose
9. Institutionele inbedding
10. Onderzoek

Naast de aandachtspunten worden in het rapport van het Verwey-Jonker Instituut een aantal aanbevelingen gedaan ten aanzien van verdere stappen die nodig zijn om de meetladder te operationaliseren, te toetsen en te verankeren in bestaande standaarden. In aansluiting op deze aanbevelingen hebben het Nederlands Jeugdinstituut en het RIVM Centrum Jeugdgezondheid (de voorloper van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid/NCJ) in 2010 een stappenplan ontwikkeld om de meetladder te integreren in het erkenningstraject voor interventies. Het project waarvan in dit rapport verslag wordt gedaan is een sterk verkorte versie van dat stappenplan.

Aanpak

De in de inleiding gestelde vragen worden in dit rapport beantwoord op basis van literatuuronderzoek en raadpleging van experts. Deze experts zijn deskundigen op het gebied van de ontwikkeling en/of de beoordeling van interventies (o.a. leden van de Erkenningscommissie Interventies en ontwikkelaars/indieners van interventies voor het erkenningstraject) of op het gebied van diversiteit (o.a. ontwikkelaars van de 'Meetladder Diversiteit Interventies' en experts bij diversiteitsorganisaties). In bijlage 2 staat een overzicht van de geraadpleegde experts. Het literatuuronderzoek is gebaseerd op literatuur die in voorgaande projecten is verzameld en geanalyseerd, met name de 'Meetladder Diversiteit Interventies' en de overzichtsstudie 'Wat werkt bij Migrantenjeugd' van het Nederlands Jeugdinstituut.

Het project is uitgevoerd in drie stappen:

1. Positionering en selectie van punten

Met deze eerste stap is subvraag 1 beantwoord.

Om te beginnen is de meetladder gepositioneerd ten opzichte van de in het traject gehanteerde erkenningscriteria. Er is bekeken wat 'integratie' in dit verband in kon houden. Ging het om extra aandachtspunten naast de erkenningscriteria, om verfijning van de huidige criteria, of om extra erkenningscriteria? Voor de positionering is het huidige beoordelingssysteem en de huidige stand van kennis over diversiteit en effectiviteit van interventies leidend geweest. Vanuit het erkenningstraject is daarbij vooral gefocused op de voortgang van het traject zelf: de lat voor interventies moest niet (nog) hoger komen te liggen door criteria toe te voegen die voor veel deelgebieden van het werkveld een relatief onbekend onderwerp aansnijden. Oftewel: onbekendheid met diversiteitsgevoeligheid mag een ontwikkelaar niet een erkenning kosten. Dit omdat de stand van kennis in de praktijk hierover nog zeer beperkt is, en diversiteit daarmee onbedoeld een relatief (te) sterk beslissende rol zou krijgen. Daarom is besloten om in eerste instantie de relevante punten van de meetladder als extra aandachtspunten in het erkenningstraject mee te nemen. Deze aandachtspunten krijgen voorlopig geen rol in de beoordeling, maar dienen om de ontwikkelaars bewuster te maken van diversiteit binnen doelgroepen en hen te stimuleren om diversiteitsgevoeligheid mee te nemen in de doorontwikkeling van de interventie.

Vervolgens is een selectie gemaakt van punten uit de 'Meetladder Diversiteit Interventies' die geïntegreerd konden worden in het erkenningstraject. Voor de selectie diende opnieuw het bestaande erkenningssysteem als basis. Dat bestaat uit een aantal aandachtsgebieden waar het gaat om interventies en daarbij horende meer specifieke erkenningscriteria (zie bijlage 1).

De meetladder bestaat uit tien aandachtspunten, onderscheiden in programma-gebonden en voorwaardelijke punten. De programma-gebonden punten sluiten naadloos aan bij het erkenningssysteem en zijn daarom alle drie geselecteerd (te weten: analyse van de problematiek, doelen en methodiek).

De voorwaardelijke punten zijn tegen het licht gehouden wat betreft de mogelijkheden tot integratie in het bestaande traject. Zo is de institutionele inbedding bijvoorbeeld geen punt van beoordeling in het huidige erkenningstraject en is dit als aandachtspunt op dit moment ook moeilijk daarin onder te

brengen. Waar mogelijk zijn de voorwaardelijke punten echter geselecteerd voor integratie. Dat geldt uiteindelijk voor drie van de voorwaardelijke punten (te weten: communicatie, competenties van professionals en bereik en retentie).

De positionering en de zes geselecteerde punten zijn voorgelegd aan interne deskundigen op het gebied van zowel diversiteit als het erkenningstraject, en door hen onderschreven. De geselecteerde punten zijn in een latere fase, tegelijk met de resultaten van stap 2, ook voorgelegd aan externe experts. Ook zij stemden in met de gemaakte keuze.

2. Operationalisatie en normering van geselecteerde punten

Met deze tweede stap zijn de subvragen 2 en 3 beantwoord.

De operationalisatie van de geselecteerde punten uit de meetladder is in eerste instantie gebaseerd op literatuurstudie. Er is gezocht naar toonaangevende literatuur vanaf 2007, met de volgende (combinaties van) termen: *diversiteit, interventies, effectiviteit, etniciteit, leeftijd, geslacht, religie, opleiding, inkomen, gedragsproblemen, ontwikkelingsachterstand, onderwijsachterstand, gezondheidsrisico's, gezondheidsbevordering, leefstijl, preventie*. Gezocht is in de Catalogus van het N Ji en in de internationale databases PsychInfo en Google Scholar.

De belangrijkste bronnen voor dit deel van het project zijn geweest:

- Bellaart, H. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in Triple P. Forum.
- Berg, G. van den (2011). Preventie en vroeghulp voor migrantenjeugd. Nederlands Jeugdinstituut.
- Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson-McClure, Kamboukos (2011). Promoting effective parenting practices and preventing child behavior problems in school among ethnically diverse families from undeserved, urban communities. *Child development*, 82, 258-276.
- Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S., Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaren met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam. Kenniswerkplaats Tienplus.
- Egten, C. van (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in stevig ouderschap. E-quality.
- Goorts, I. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Taakspel intercultureel. Mikado.
- Ince, D. en Van den Berg, G. (2010). Overzichtsstudie Interventies voor Migrantenjeugd. Nederlands Jeugdinstituut.
- Ince, D. en Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.
- Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid 'Leefstijl Multicultureel'. Pharos.
- Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-Jonker Instituut.

Het is duidelijk dat de gevonden literatuur met name gaat over etnisch-culturele diversiteit van doelgroepen. Dat ligt ook wel voor de hand gezien de gebruikte zoektermen. In tweede instantie zijn we in het project diversiteit expliciet breder gaan opvatten dan alleen etnisch-cultureel. Deze overstap wordt verderop in dit rapport verantwoord. In deze eerste fase van operationaliseren en normeren leek het beter werkbaar om het rapport van de meetladder van Pels e.a. te volgen in het accent op etnisch-culturele diversiteit. Later bleek juist de brede invulling zinvol voor het doel van dit project: integratie in het bestaande erkenningstraject voor interventies.

Achterin dit rapport staat een overzicht van alle gebruikte literatuur.

Vervolgens zijn de meetladderpunten op basis van deze literatuur geoperationaliseerd. Ook zijn ze afgestemd op het taalgebruik in het bestaande werkblad van het erkenningstraject. De eerste versie is vervolgens weer voorgelegd aan de interne deskundigen op het gebied van diversiteit en het erkenningstraject, en door hen onderschreven.

Daarna is een eerste voorstel gemaakt voor een systeem van beoordeling of normering van de diversiteitsgevoeligheid van interventies. Uitgangspunt daarbij was de wijze waarop items in de Preffi 2.0 zijn genormeerd (Molleman e.a., 2005). De Preffi is een instrument dat bedoeld is voor de ontwikkeling, implementatie en verbetering van effectieve programma's en projecten. De verwachting was daarom dat deze systematiek van normeren op een inspirerende en motiverende manier de aandacht zou kunnen vragen voor diversiteit van doelgroepen in de ontwikkeling van interventies. Het eerste voorstel voor normering resulteerde in een conceptversie van het 'Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies' (zie bijlage 4). Dit instrument bevat alle zes geoperationaliseerde aandachtspunten uit de meetladder. Het instrument bestaat uit ruim 20 vragen gericht op het herkennen en erkennen van etnisch-culturele diversiteit in verschillende onderdelen van de interventie. Het gaat daarbij om zowel de methodische kern als de randvoorwaarden voor uitvoering van de interventie. Bij iedere vraag is op basis van literatuurstudie een toelichting voor ontwikkelaars toegevoegd. Dit conceptinstrument is voorgelegd aan interne en externe experts, met de vraag om feedback en om inhoudelijke aanvullingen bij de toelichtingen: wat konden zij ontwikkelaars meegeven om hun interventies meer diversiteitsgevoelig te maken?

De uitkomst van deze consultatieronde heeft twee koerswijzigingen van het project tot gevolg gehad. Ten eerste is besloten om de normeringssystematiek van de Preffi 2.0 te verlaten voor integratie van de meetladder in het erkenningstraject, omdat de systematiek hiertoe te uitvoerig is en binnen het erkenningstraject te veel investering vraagt van de indieners om de juiste informatie te geven. Ten tweede is besloten om de focus op diversiteit voor het erkenningstraject voor interventies breder te maken dan alleen etnisch-culturele diversiteit. Dit besluit wordt bij de inhoudelijke verantwoording in dit rapport onderbouwd. In bijlage 3 staat een samenvatting van de feedbackpunten van de experts.

Als gevolg van deze twee besluiten zijn de onderwerpen van het conceptinstrument (oftewel: de geselecteerde en geoperationaliseerde meetladderpunten) opnieuw geformuleerd in open vragen in termen van 'rekening houden met' en 'diversiteit binnen de doelgroep'. Hierbij is uitgegaan van de formulering van de vragen in het werkblad waar de geselecteerde meetladderpunten bij aansluiten. Aldus ontstonden acht vragen die de ontwikkelaar kunnen helpen bij het zich bewust worden van en nadenken over de gevoeligheid van de interventie voor diversiteit binnen de doelgroep.

In een nieuwe externe feedbackronde zijn deze acht vragen voorgelegd aan zes inhoudelijke experts en twee ontwikkelaars van interventies (zie bijlage 2). De ontwikkelaars hebben naast de inhoud ook de gebruikersvriendelijkheid beoordeeld. Ook deden zij uitspraken over de toegevoegde waarde ervan in hun eigen praktijk. Op basis van de adviezen van de experts en de ontwikkelaars is een aantal wijzigingen in de formulering van de vragen doorgevoerd.

3. Randvoorwaarden voor integratie van de meetladderpunten

In een derde stap is nagegaan wat de belangrijkste randvoorwaarden zijn om de geselecteerde meetladderpunten succesvol te integreren in het erkenningstraject. Hiermee werd subvraag 4 beantwoord.

In een toegevoegde expertronde hebben we verkend wat de belangrijkste randvoorwaarden zijn voor een succesvolle integratie van de meetladderpunten in (het werkblad van) het erkenningstraject. Dit leverde de volgende aspecten van een goede implementatie op:

- Aansluiting bij wat er is en gaat komen (het systeem van en de ontwikkelingen in het erkenningstraject)
- Minimale extra investering door ontwikkelaars/indieners van interventies
- Draagvlak in de Erkeningscommissie Interventies

Resultaten

De resultaten van dit project zijn:

- 1. Inhoudelijke verantwoording**
 - **literatuurstudie diversiteit en effectiviteit van interventies.** Hiermee is de belangrijkste stand van kennis over (etnisch-culturele) diversiteitsgevoeligheid van interventies onderzocht. De literatuurstudie vormde de basis voor de selectie, operationalisatie en (poging tot) normering van meetladderpunten.
 - **verantwoording heroriëntatie** Omdat op basis van de adviezen van experts gaandeweg werd besloten dat voor een bredere insteek van het concept diversiteit gekozen moest worden, was het nodig om af te zien van de oorspronkelijk gekozen normering. Deze heroriëntatie en de vorm van het uiteindelijke eindproduct worden hier verantwoord.
- 2. Voorstel voor in het erkenningstraject voor interventies op te nemen vragen over diversiteitgevoeligheid.** Het eindproduct bestaat uit acht vragen voor het werkblad van het erkenningstraject die de ontwikkelaars/indieners bewust moeten maken van de diversiteit binnen hun doelgroep en de mate waarin zij daarmee rekening hebben gehouden in de ontwikkeling van de interventie.
- 3. Randvoorwaarden voor integratie.** Dit onderdeel bevat een verantwoording van de gekozen aanpak en implementatie in het licht van de belangrijkste randvoorwaarden voor integratie.

Deze resultaten worden hieronder besproken.

1. Inhoudelijke verantwoording

Diversiteit en effectiviteit van interventies

Diversiteitgevoeligheid wordt in dit project opgevat als de mate waarin je (binnen een interventie) aan kunt sluiten bij de realiteit van de cliënten (Pels, Distelbrink & Tan, 2009 p. 34) en aldus bij hun motivatie, wensen en mogelijkheden (Kok, Molleman, Saan & Ploeg, 2005, p. 118-129).

Daarbij is in eerste instantie vertrokken vanuit de assumptie dat er sprake is van etnisch-culturele diversiteit wanneer iemand behoort tot een specifieke etnisch-culturele doelgroep. Individuen kunnen echter verschillen op talloze variabelen. Naast etnisch-culturele achtergrond kunnen variabelen als leeftijd, sekse, sociaaleconomische status, opleidingsniveau en gezinssituatie zorgen voor differentiatie tussen en binnen groepen.

Welke differentiatie in interventies is nodig?

Wanneer specifiek gekeken wordt naar etnisch-culturele diversiteit, is uit onderzoek bekend dat generieke interventies, die ontwikkeld zijn op basis van onderzoek onder de doorsnee westerse bevolking, ook positieve effecten kunnen hebben bij jeugd en ouders met een andere etnisch-culturele achtergrond (Mutsaers en Ince, 2010). Minder duidelijk is echter of daarvoor differentiaties in de interventie nodig zijn en zo ja, welke en in welke mate. Is er bijvoorbeeld differentiatie nodig in de aanpak (methodische kern) of in de randvoorwaarden van de interventie? En op wat voor manier? In de 'Meetladder Diversiteit Interventies' is een eerste aanzet gedaan om de mogelijk noodzakelijke

differentiaties te benoemen, maar deze meetladder bevat nog geen eenduidige, gevalideerde criteria. Mutsaers en Ince (2010) hebben in hun internationale literatuuronderzoek voortgebouwd op de bevindingen in de 'Meetladder Diversiteit Interventies', maar ook zij vinden slechts weinig wetenschappelijk bewijs over welke differentiaties wanneer werken. Daar komt bij dat onderzoek wat hiernaar gedaan is methodologische tekortkomingen heeft en dat er geen onderscheid is gemaakt naar typen interventies (bijvoorbeeld interventies gericht op ouders of jongeren of home-based of centre-based interventies). Tenslotte is er nauwelijks informatie beschikbaar over het bereik en de effectiviteit van interventies bij migranten in de Nederlandse situatie.

Wat weten we wel?

Competenties professionals

In het meeste praktijkonderzoek rondom diversiteitgevoeligheid wordt geconcludeerd dat de persoonlijke competenties van de professional de meest bepalende factor voor succes zijn (zie bijv. Knipscheer en Kleber, 2004, Tan, Bekkema & Öry, 2008, Chand & Thoburn, 2005, allen in Mutsaers en Ince, 2010). De professionals moeten onder meer in staat zijn om vooroordelen aan de kant te zetten en open te staan voor verschillen, en verschillende doelgroepen flexibel te benaderen. Dat is belangrijke informatie over de professionals, maar helpt ons niet verder in het meer diversiteitsgevoelig maken van *interventies*. Wel is het een indicatie dat de diversiteitsgevoeligheid van interventies niet alleen in de methodische kern zit, maar zeker ook in de randvoorwaarden voor uitvoering van de interventie.

Diversiteit in het DNA van organisaties

Een tweede opmerking van algemene aard is dat diversiteitgevoeligheid idealiter begint op het niveau van de organisatie: de visie moet ingebed zijn in de gehele organisatie. 'Practice what you preach', dat betekent bijvoorbeeld ook kijken naar je eigen personeelsbestand: In hoeverre is dat cultureel divers? Dit was één van de conclusies van Fawzia Nasrullah, voorzitter van de ZonMw Commissie Diversiteit in het Jeugdbeleid, tijdens het congres 'Een wereld te winnen'¹ in november 2011. Dit sluit aan bij de stelling van Van Yperen en Veerman (2008) dat er altijd sprake moet zijn van een 'effectiviteitsdriehoek', waarin je op verschillende niveaus tegelijk werkt aan effectiviteit: op organisatieniveau, op het niveau van de professionals en op interventieniveau. Pels, Distelbrink & Tan (2009) stellen in het rapport over de Meetladder Diversiteit Interventies dat deze driehoek ook cruciaal is voor het effectief aansluiten bij diverse doelgroepen.

Tegen deze achtergrond moeten we kijken naar aandacht voor diversiteit op interventieniveau. Dit kan niet als op zichzelf staand worden gezien. Het is een onderdeel van het totale proces van werken aan diversiteitgevoeligheid en daarmee aan effectiviteit.

Ruimte voor flexibiliteit

Een andere overall conclusie uit onderzoek is dat binnen interventies ruimte voor flexibiliteit in de aanpak (kern) en de randvoorwaarden ingebouwd dient te worden wanneer men werkt met verschillende etnisch-culturele doelgroepen.

¹ Dit congres werd op 10 november 2011 georganiseerd in het kader van het ZonMw Programma 'Diversiteit in het jeugdbeleid'.

Weinig aandacht voor diversiteit vanuit de praktijk

Wat betreft de stand van de praktijk concluderen Ince en Van den Berg (2010) dat er bij de ontwikkeling van interventies weinig aandacht is voor interculturele aspecten. Zij hebben hiervoor in het kader van het ZonMw programma Diversiteit in het Jeugdbeleid een quickscan uitgevoerd naar Nederlandse interventies.

Een uitzondering hierop is het programma Triple P. In de Kenniswerkplaats Tienplus in Amsterdam is in 2011 gewerkt aan het aanpassen van de interventie aan etnisch-culturele specifieke doelgroepen. De resultaten hiervan staan in het rapport 'Triple P Divers' (Distelbrink, Essayah, Van Heerebeek, Ketner en Winkelman, 2011).

Eerste conclusie en uitgangspunten

Op grond van het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat het op dit moment niet goed mogelijk is om interventies daadwerkelijk te *beoordelen* op hun geschiktheid voor gezinnen en/of jeugdigen van niet-westerse afkomst. Daarvoor is zowel in de wetenschap als in de praktijk nog onvoldoende bekend over de noodzakelijke differentiaties binnen de interventies zelf.

Samengevat zijn de volgende uitgangspunten in de beginfase van dit project leidend geweest:

- *Focus op etnisch-culturele diversiteit, op geschiktheid van interventies voor een bredere categorie jeugdigen en gezinnen dan die van westerse afkomst;*
- *Geen aparte interventies voor verschillende doelgroepen, maar gerichte aanpassingen in bestaande interventies;*
- *Geen beoordeling van interventies op gevoeligheid voor diversiteit, maar ontwikkelaars bewust maken en stimuleren/inspireren;*
- *Zo veel mogelijk aandachtspunten uit de meetladder operationaliseren voor integratie in het erkenningstraject. In ieder geval de programmatische punten, waar mogelijk ook de voorwaardelijke punten.*

Een poging tot normeren

Tegen deze achtergrond is in eerste instantie een conceptinstrument ontwikkeld, het Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies (IDI). Het IDI was opgezet als een checklist, bedoeld voor ontwikkelaars/indieners van interventies in het erkenningstraject. Het zou hen bewuster moeten maken óf, en zo ja, op welke manier, zij in hun interventie rekening houden met etnisch-culturele diversiteit.

De volgende selectie van aandachtspunten uit de meetladder werd in dit instrument opgenomen:

Programmatische punten

1. Analyse van de problematiek
2. Doelen
3. Methodiek

Voorwaardelijke punten

4. Communicatie
5. Competenties van professionals
6. Bereik en retentie

De meetladderpunten 7, 8, 9 en 10 zijn niet meegenomen. Dit zijn respectievelijk cliëntbetrokkenheid, screening/diagnose, institutionele inbedding en onderzoek. De eerste drie aandachtspunten vallen (vooral nog) buiten de scope van het erkenningstraject. Het aandachtspunt onderzoek is, gezien de huidige stand van kennis en onderzoekspraktijk, voorlopig buiten beschouwing gelaten.

De overige zes aandachtspunten uit de meetladder zijn geoperationaliseerd in ruim 20 vragen met bij elke vraag een inhoudelijke toelichting voor de ontwikkelaar. Dit betreft voornamelijk een nadruk op het belang van specifieke kennis over culturen of de effecten van het opgroeien tussen twee culturen. Alle vragen in het instrument hebben betrekking op etnisch-culturele diversiteit. Voor iedere vraag kunnen scores toegekend worden, zodat een score voor diversiteitgevoeligheid op verschillende onderdelen van de interventie ontstaat met daarbij suggesties voor verbeterpunten. Uitgangspunt bij het toekennen van scores was de systematiek van de Preffi 2.0. Het volledige concept van het Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies is opgenomen in bijlage 4 van dit rapport.

Verantwoording heroriëntatie

Het Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies is in december 2011 voorgelegd aan een interne en externe expertgroep. Zij hebben inhoudelijke feedback gegeven op het volledige instrument. De belangrijkste opmerkingen uit deze feedback, die de aanleiding hebben gevormd voor een inhoudelijke koerswijziging binnen het project, worden hieronder beschreven. Alle essentiële feedbackpunten staan in bijlage 3.

Niet alleen kijken naar etnisch-culturele diversiteit tussen doelgroepen maar ook binnen doelgroepen

De feedback van de experts heeft in de eerste plaats duidelijk gemaakt dat uitsluitend focussen op etnisch-culturele diversiteit op basis van afkomst de realiteit geen recht doet en daarom niet wenselijk is. Daarmee wordt niet bedoeld dat etnisch-culturele diversiteit niet belangrijk is. Het punt is dat een benadering van etnisch-culturele diversiteit waarbij andere etnisch-culturele doelgroepen sec worden vergeleken met een Westerse doelgroep, geen recht doet aan het concept diversiteit. Toegepast op interventies betekent dit dat je moet onderzoeken of en in hoeverre een interventie in staat is om aan te sluiten bij etnisch-culturele verschillen *binnen* de doelgroep. Dit in tegenstelling tot vaststellen of een interventie geschikt is voor een specifieke etnisch-culturele doelgroep. Dit is een andere benadering van etnisch-culturele diversiteit.

Diversiteit breder opvatten dan etnisch-cultureel

Naast de inhoudelijke verschuiving van hoe etnisch-culturele diversiteit benaderd zou moeten worden, is in de eerste feedbackronde ook duidelijk geworden dat het voor dit project zinvol is om diversiteit breder op te vatten.

Wat centraal moet staan voor de diversiteitgevoeligheid van interventies, is de 'totale diversiteit' binnen een doelgroep. Het gaat dan om het besef dat er binnen elke doelgroep sprake is van diversiteit op meerdere dimensies. Diversiteit op het gebied van etnisch-culturele achtergrond, maar ook in bijvoorbeeld sociaaleconomische status, opleidingsniveau, sekse, leeftijd en gezinssituatie. Daarnaast blijkt dat de diversiteit van individuen binnen doelgroepen juist vaak bepaald wordt door een combinatie van verschillende variabelen (intersectionaliteit). Een hindoestaans meisje is

bijvoorbeeld heel anders opgevoed dan een hindoestaanse jongen van dezelfde leeftijd. Diversiteit is een multidimensionaal concept.

Tweede conclusie en uitgangspunten

Het is van belang dat ontwikkelaars zich bewust(er) worden van de vele verschillen die zich tussen individuen binnen doelgroepen kunnen voordoen, zodat zij met hun interventies hierbij aan kunnen sluiten. Het gaat daarbij om meerdere variabelen, waaronder etnisch-culturele achtergrond, maar ook bijvoorbeeld leeftijd, sekse, opleidingsniveau en sociaaleconomische status.

Een belangrijke implicatie hiervan is dat *alle* jeugdinterventies aandacht moeten hebben voor diversiteitgevoeligheid, en niet alleen de interventies die (mede) ontwikkeld zijn voor specifieke culturele doelgroepen.

Samengevat zijn de volgende uitgangspunten leidend geweest bij de ontwikkeling van het eindproduct:

- *Focus op diversiteit binnen doelgroepen en voor meer verschillen dan alleen op basis van etnisch-culturele afkomst*
- *Alle interventies moeten diversiteitsgevoelig zijn*
- *Diversiteit als onderwerp van bewustwording bij de ontwikkeling van interventies, maar zonder normering.*

2. Vragen over diversiteitsgevoeligheid van interventies

Bovengenoemde uitgangspunten, gebaseerd op de feedback van experts, impliceerden dat we moesten afzien van een normeringsinstrument als eindproduct. Gezien de complexiteit van het concept diversiteit en stand van kennis in het veld is de nadruk in het eindproduct veel meer op bewustwording komen te liggen. We hebben gekozen voor een brede benadering van het begrip diversiteit, waarbij aandacht wordt gevraagd voor diverse (mogelijke) verschillen binnen de doelgroep van een interventie, het zogenaamde kruispuntdenken. Met het oog op de diversiteitsgevoeligheid van interventies is dan de belangrijkste vraag: 'Hebben ontwikkelaars aandacht voor diversiteit binnen hun doelgroep?'. En hierop volgend: 'Hebben zij nagedacht over de mogelijkheden tot differentiatie binnen hun interventie?', en zo ja: 'Hoe?'

Het eindproduct bestaat uit een set bewustwordingsvragen over diversiteitsgevoeligheid die op verschillende plekken in het werkblad kunnen worden ingevoegd. Er is daarbij geanticipeerd op de nieuwe versie van het werkblad, die naar verwachting eind 2012 gereed zal zijn. Er is gestreefd naar een zo goed mogelijke aansluiting op voorhand.

Dat betekent concreet dat diversiteitsgevoelighedsvragen zijn geformuleerd voor de volgende onderdelen van het vernieuwde werkblad:

- Probleemanalyse
- Doelen
- Doelgroep
- Aanpak
- Materialen
- Verantwoording
- Werkzame elementen

- Randvoorwaarden

Vragen diversiteitgevoeligheid

1. Risico- of probleemomschrijving

Zijn er verschillen in de aard, ernst, omvang en/of spreiding van het probleem bij verschillen binnen de doelgroep?

Denk bijvoorbeeld aan verschillen in leeftijd, geslacht, land van herkomst, taal, etc. en combinaties van deze verschillen.

2. Doel van de interventie

Bevat de interventie een manier om na te gaan of de gestelde doelen aansluiten bij de belevingswereld en/of de behoeften van de cliënten/deelnemers?

3. Doelgroep van de interventie

Wat zijn voor de werkzaamheid van de interventie relevante (individuele) verschillen binnen de doelgroep?

Denk bijvoorbeeld aan variatie in leeftijd, geslacht, land van herkomst, taal, etc. en combinaties van deze verschillen.

4. Aanpak (inclusief bereik en behoud)

Kan je er van uitgaan dat de aanpak voor de gehele doelgroep werkt, gelet op de verschillen binnen de doelgroep?

Indien nee:

Zijn er mogelijkheden tot differentiatie in de aanpak, die aansluiten bij de relevante verschillen?

5. Materialen en links

Zijn er variaties binnen de materialen voor de gehele doelgroep, of aparte materialen voor (sub)doelgroepen? Zo ja, benoem of vermeld deze.

6. Verantwoording

Is het aannemelijk dat de verantwoording (en het daarin gelegde verband tussen doelgroep, doelen en aanpak) stand houdt bij verschillen binnen de doelgroep?

Indien nee:

Welke differentiaties in de verantwoording zijn nodig om van toepassing te zijn bij variaties binnen de doelgroep?

7. Werkzame elementen

Welke werkzame elementen (kunnen) worden ingezet bij (individuele) verschillen binnen de doelgroep?

8. Randvoorwaarden voor uitvoering (8.1 t/m 8.4), inclusief competenties van de professionals

Kunnen andere randvoorwaarden gelden bij (individuele) verschillen binnen de doelgroep? Zo ja, welke?

Meerwaarde van de vragen voor de praktijk

Beide ontwikkelaars in de groep experts geven aan dat de vragen een meerwaarde bieden voor de praktijk, in ieder geval als bewustwordingsinstrument. Dit kan uiteindelijk als gevolg hebben dat interventies inderdaad gevoeliger worden voor diversiteit binnen doelgroepen. Vooralsnog is het echter niet zinvol om interventies hierop te beoordelen, omdat slechts zeer weinig interventies de toets zouden doorstaan.

Het aantal vragen is goed. Wel is er behoefte aan toelichting en voorbeelden bij de vragen, vergelijkbaar met die in het concept Instrument Diversiteit Interventies. In Bijlage 5 staan de bewustwordingsvragen met een concept toelichting per vraag. Deze toelichting heeft nog nadere uitwerking en aanscherping om deze te kunnen inpassen in de handleiding van het werkblad.

3. Randvoorwaarden voor integratie

Door de gekozen aanpak wordt aan de door de experts genoemde noodzakelijke randvoorwaarden voor succesvolle integratie van de meetladderpunten (of vragen in het werkblad) voldaan. Dit waren:

1. Aansluiting bij wat er is en gaat komen (het systeem van en de ontwikkelingen in het erkenningstraject)
2. Minimale extra investering door ontwikkelaars/indieners van interventies
3. Draagvlak in de Erkenningscommissie Interventies

De aansluiting bij het erkenningstraject (punt 1) was op voorhand gegarandeerd, doordat is uitgegaan van het bestaande traject. Bovendien is de implementatie van de ontwikkelde vragen in het traject expliciet onderdeel van de implementatie van de resultaten van de evaluatie van de Erkenningscommissie Interventies. De implementatie zal grotendeels in de tweede helft van 2012 plaatsvinden en bestaat minimaal uit de volgende stappen:

- Informeren van de commissieleden en de medewerkers van de ondersteunende organisaties over diversiteit in bredere zin en de meetladder (reeds gebeurd);
- Vragen opnemen in het nieuwe werkblad (najaar 2012); net als voor de overige aanpassingen van het werkblad zal de eerste helft van 2013 fungeren als testfase voor de formulering en de plaats van de vragen;

- Voorstel voor het nieuwe werkblad ter goedkeuring voorleggen aan de Erkenningscommissie Interventies en aan de Adviesraad van het erkenningstraject (najaar 2012);
- Uitbreiden van de Erkenningscommissie Interventies met expertise op het gebied van diversiteit (reeds gebeurd, Trees Pels wordt lid van de commissie m.i.v. september 2012);
- Communicatie van het geheel van doorgevoerde wijzigingen in het traject naar alle betrokken en belanghebbende partijen (ontwikkelaars, uitvoerders en gebruikers van interventies, managers, beleidsorganisaties, verzekeraars, beroepsverenigingen, cliëntenverenigingen, etc.) door middel van bijvoorbeeld het verspreiden van nieuws- en persberichten (eind 2012 / begin 2013).

Aan de voorwaarde van een minimale extra investering door ontwikkelaars (punt 2) is tegemoet gekomen door af te zien van een uitvoerig normeringssysteem, maar de uitbreiding te beperken tot acht open bewustwordingsvragen.

Aan het draagvlak in de erkenningscommissie (punt 3) is en wordt gewerkt door hen regelmatig te informeren over dit project en het geïntegreerde eindproduct. Ook heeft een commissielid namens de erkenningscommissie feedback gegeven in de eerste expertronde. Tenslotte krijgt het draagvlak in de commissie vorm door toevoeging van prof. dr. Trees Pels als diversiteitsdeskundige aan de erkenningscommissie.

Geraadpleegde literatuur

- Bellaart, H. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in Triple P. Forum.
- Berg, G. van den (2011). Preventie en vroeghulp voor migrantenjeugd. Nederlands Jeugdinstituut.
- Berg, G. van den (2010). Interventies houden geen rekening met culturele verschillen. Jeugd en Co Kennis nr. 2.
- Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson-McClure & Kamboukos (2011). Promoting effective parenting practices and preventing child behavior problems in school among ethnically diverse families from undeserved, urban communities. *Child development*, 82, 258-276.
- Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S. & Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam. Kenniswerkplaats Tienplus.
- Egten, C. van (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in stevig ouderschap. E-quality.
- Goorts, I. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Taakspel intercultureel. Mikado.
- Graaf, M. de & J. van Wieringen (2009). Stappenplan Integratie Meetladder Diversiteit in het erkenningstraject voor jeugdinterventies. Nederlands Jeugdinstituut/RIVM Centrum Jeugdgezondheid.
- Ince, D. & Van den Berg, G. (2010). Overzichtsstudie Interventies voor Migrantenjeugd. Nederlands Jeugdinstituut.
- Ince, D. & Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.
- Kok, H., Molleman, G., Saan, H., & Ploeg, M. (2005). Handboek Preffi 2.0: richtlijn voor effectieve gezondheidsbevordering en preventie. Woerden: NIGZ.
- Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Leefstijl Multicultureel. Pharos.
- Kleermaeker, M. de, Beirens, T., Maas, H., Pels, T., Verhaar, K. & Wakker, A. van de (2011). Praktijkboek Diversiteit in het Jeugdbeleid. Een wereld te winnen. Sdu Uitgevers.
- Knippels, V. (2011). Verslag Rondetafelbijeenkomst 6 juli 2011: 'Diversiteit in vakmanschap'. In Holland.
- Lanting, L. C. , Zwikker, M.C, Kuiper, J.I., Adriaensens, L, Kok, M.O. & Dale, D. van (2012). Evaluatie van het erkenningstraject voor interventies. Een gezamenlijk initiatief van het Nederlands Jeugdinstituut, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en het RIVM Centrum Gezond Leven. RIVM briefrapport 255001004/2012.
- Molleman, G. (2005). Preffi 2.0: Health Promotion Effect Management Instrument. Woerden: NIGZ.
- Naber, P. & Bijvoets, M. (2011). Opleiden en professionaliseren in diversiteit en opvoeding. Hogeschool In Holland.
- Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-Jonker Instituut.
- Yperen, T. van en Veerman, J. W. (2008). Zicht op Effectiviteit. Delft: Eburon.
- ZonMw (2008). Programmatekst Diversiteit in het Jeugdbeleid. Gelijke kansen voor migrantenkinderen. Den Haag.
- Zwikker, M., Dale, D. van & Kuunders, M. (2009). Erkenningscommissie Interventies: Werkwijze en procedure. Nederlands Jeugdinstituut / RIVM Centrum Gezond Leven.
- Zwikker, M. (2011). Integratie van de Meetladder Diversiteit Interventies in het Erkenningstraject Interventies. Nederlands Jeugdinstituut.

Daarnaast heeft een internationale literatuursarch meer dan 50 artikelen opgeleverd. Deze zijn op hoofdlijnen gescreend, maar omdat ze niet zijn gebruikt zijn ze niet opgenomen in de literatuurlijst.

Bijlage 1 Criteria erkenningstraject (2007 – 2012)

Criteria voor Niveau I: Theoretisch goed onderbouwd

Criteria t.a.v. de beschrijving van de interventie

- Alle relevante kenmerken van de doelgroep zijn beschreven.
- Er zijn gegevens over indicatie en contra-indicatie.
- Er zijn expliciete doelen geformuleerd, zonodig onderscheiden in voorwaardelijke doelen en einddoelen.
- De methodiek/werkwijze is zo volledig mogelijk beschreven op het niveau van concrete activiteiten.
- Volgorde, frequentie, intensiteit, duur en timing van contacten en activiteiten zijn gegeven.
- De benodigde materialen en hun verkrijgbaarheid zijn duidelijk beschreven.
- De ontwikkelaar, licentiehouder, uitvoerende en/of ondersteunende organisatie(s) worden genoemd.

Criteria t.a.v. de theoretische onderbouwing

- De probleemanalyse is voldoende volledig (met gegevens over bijv. aard, ernst, omvang, spreiding, perceptie door betrokkenen, kosten) en omvat een analyse van de met het probleem samenhangende oorzakelijke, risico-, instandhoudende, verzachtende of protectieve factoren.
- Er wordt een sterke, binnen het wetenschappelijk forum te accepteren theoretische onderbouwing gegeven met een samenhangend betoog over:
 - doelgroepformulering (de aansluiting tussen probleemanalyse en doelgroep), en;
 - doelverantwoording (de aansluiting tussen probleemanalyse en doelen; de te beïnvloeden factoren en determinanten zijn gespecificeerd), en;
 - werkzame factoren (de aansluiting tussen probleemanalyse en methodiek).

Criteria t.a.v. randvoorwaarden voor uitvoering (toepasbaarheid) en kwaliteitsbewaking

- De interventie is overdraagbaar, bijvoorbeeld blijkt een systeem van trainingen, begeleiding, registratie, licenties, etc, een handleiding of protocol voor overdracht / implementatie, eerdere ervaringen t.a.v. de overdraagbaarheid.

Criteria voor Niveau II: Waarschijnlijk effectief

- Er zijn naar het oordeel van de commissie voldoende studies die voorlopige aanwijzingen geven voor de effectiviteit.
- De opzet van de studies heeft minstens een matige bewijskracht. Het onderzoek heeft een (quasi) experimentele of een andere opzet (bijvoorbeeld herhaalde case study, een studie naar de samenhang tussen de mate waarin een interventie is toegepast en de mate waarin bedoelde uitkomsten zijn opgetreden of een cohortstudie). De studies zijn echter niet noodzakelijk in de praktijk uitgevoerd of hebben nog geen follow-up.
- Het aantal studies kan sterk uiteenlopen, afhankelijk van de kwaliteit en de aard van de studie. Vuistregels voor het minimum zijn:
 - Er zijn minstens drie studies met een matige tot vrij sterke bewijskracht, of twee studies als er ook studies uit het buitenland zijn met een sterke tot zeer sterke bewijskracht. In het laatste geval is met argumenten aannemelijk gemaakt dat het doel, de doelgroep, de aanpak, het theoretisch model van de buitenlandse interventie, alsook de 'care as usual' in dat land, redelijk van toepassing is op de Nederlandse situatie.
 - Bij Nederlands onderzoek met een sterke tot zeer sterke bewijskracht volstaat één studie voor de erkenning op niveau II.
 - Bij herhaalde case-studies zijn er minstens 6 cases uitgevoerd door verschillende behandelaars in verschillende condities of om minstens 10 cases uitgevoerd in één setting. De opzet is bijvoorbeeld uitgevoerd met een baseline-controleconditie, een interventiefase, een fase van onthouding van de interventie en een nieuwe interventiefase.

- De grootte van het effect is weergegeven in termen van Cohen's D of de gegevens om Cohen's D te berekenen zijn gespecificeerd.
- Het effect heeft betrekking op het doel en de doelgroep van de interventie.
- De aard en de grootte van de effecten zijn redelijk overtuigend, passen bij het doel en de doelgroep van de interventie en zijn voor het werkveld relevant.

Criteria voor Niveau III: Bewezen effectief

- Er zijn naar het oordeel van de commissie voldoende studies die overtuigende aanwijzingen geven voor de effectiviteit.
- De opzet van de studies heeft minstens een sterke bewijskracht. Het onderzoek heeft een (quasi) experimentele opzet of – indien overtuigend is aangetoond dat dit niet mogelijk is – een andere opzet (bijvoorbeeld herhaalde case study, een studie naar de samenhang tussen de mate waarin een interventie is toegepast en de mate waarin bedoelde uitkomsten zijn opgetreden of een cohortstudie) van hoge kwaliteit. Geldige argumenten voor een alternatief design hebben vooral betrekking op het type interventie (bijvoorbeeld massamediale campagnes) of de zeldzaamheid van de doelgroep. De studies zijn in de praktijk uitgevoerd en hebben een follow-up van minstens 6 maanden.
- Het aantal studies kan sterk uiteenlopen, afhankelijk van de kwaliteit en de aard van de studie. Vuistregels voor het minimum zijn:
 - Er zijn minstens twee Nederlandse studies met een sterke of zeer sterke bewijskracht of één Nederlandse studie in combinatie met meerdere buitenlandse studies met een sterke of zeer sterke bewijskracht. In het laatste geval is met argumenten aannemelijk gemaakt dat het doel, de doelgroep, de aanpak, het theoretisch model van de buitenlandse interventie, alsook de 'care as usual' in dat land, redelijk van toepassing is op de Nederlandse situatie.
 - Bij herhaalde case-studies zijn er minstens 10 cases, uitgevoerd door verschillende behandelaars in verschillende condities, bijvoorbeeld met een baseline-controleconditie, een interventiefase, een fase van onthouding van de interventie en een nieuwe interventiefase.
- De grootte van het effect is weergegeven in termen van Cohen's D of de gegevens om Cohen's D te berekenen zijn gespecificeerd.
- Het effect heeft betrekking op het doel en de doelgroep van de interventie.
- De aard en de grootte van de effecten zijn overtuigend, passen bij het doel en de doelgroep van de interventie en zijn voor het werkveld relevant.

Bijlage 2 Geraadpleegde experts

De volgende experts op het gebied van diversiteit zijn inhoudelijk geraadpleegd:

Feedbackronde 1: Reactie op concept Instrument Diversiteitsgevoeligheid Interventies (december 2011)

Organisatie	Naam	Functie
Nederlands Jeugdinstituut	Drs. Gert van den Berg	Senior medewerker Kenniscentrum
Nederlands Jeugdinstituut	Dr. Marian de Graaf	Senior medewerker Kenniscentrum
Verwey-Jonker Instituut	Prof. Dr. Trees Pels	Senior onderzoeker, Adviseur thema diversiteit/multiculturele vraagstukken
GGD Nederland	Dr. Gerard Molleman	Manager gezondheidsbevordering & epidemiologie GGD Regio Nijmegen
Pharos Kenniscentrum Gezondheid Migranten	Drs. Joke van Wieringen	Programmamanager Jeugd
Forum	Drs. Hans Bellaart	Beleidsadviseur
Mikado Kenniscentrum Interculturele zorg	Drs. Inge Goorts	Adviseur
E-Quality	Drs. Corine van Egten	Senior onderzoeker
RIVM Centrum Gezond Leven	Dr. Djoeke van Dale	Programmacoördinator Kwaliteit
Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Drs. Trudy Dunnink	Adviseur
Erkenningscommissie Interventies	Dr. Nina Draaisma Msc.	Lid Erkenningscommissie Interventies / Gedragswetenschapper bij Altra Jeugdzorg

Feedbackronde 2: Reactie op rapportage en diversiteitsvragen (februari 2012)

Organisatie	Naam	Functie
Nederlands Jeugdinstituut	Drs. Gert van den Berg	Senior medewerker Kenniscentrum
Nederlands Jeugdinstituut	Dr. Marian de Graaf	Senior medewerker Kenniscentrum
RIVM Centrum Gezond Leven	Dr. Djoeke van Dale	Programmacoördinator Kwaliteit
Verwey-Jonker Instituut	Prof. Dr. Trees Pels	Senior onderzoeker, Adviseur thema diversiteit/multiculturele vraagstukken
Pharos Kenniscentrum Gezondheid Migranten	Drs. Joke van Wieringen	Programmamanager Jeugd
Forum	Drs. Hans Bellaart	Beleidsadviseur

Tijdens de tweede feedbackronde zijn ook enkele ontwikkelaars van interventies, die tevens kennis hebben over diversiteit, geraadpleegd over de toegevoegde waarde en de gebruiksvriendelijkheid van de diversiteitsvragen voor het werkblad van de Erkenningscommissie Interventies:

Organisatie	Naam	Functie
Stichting E-hulp.nl (Ontwikkelaar interventie Hulpmix)	Drs. Myriam Limper	Adviseur nieuwe media en hulpverlening
Radar (Uitvoeringsbureau interventie VIG)	Mike Heuves	Directeur

Bijlage 3 Samenvatting feedback experts

Alle experts hebben uitvoerig gereageerd op de resultaten van de literatuurstudie en op het concept Instrument Diversiteitsgevoeligheid Interventies, zowel inhoudelijk als qua vorm van het instrument. Het voert te ver om alle verkregen feedback in deze rapportage op te nemen. Hieronder staan de essentiële punten:

- De meeste experts geven aan dat een apart omvangrijk instrument om culturele diversiteitgevoeligheid te meten niet wenselijk is, zowel om inhoudelijke redenen als om praktische redenen. Ze pleiten voor het toevoegen van een beperkt aantal vragen aan het werkblad;
- De meeste experts geven aan dat diversiteitgevoeligheid zou moeten gaan over alle vormen van diversiteit, de nadruk moet niet liggen op de etnisch-culturele dimensie; we moeten spreken van de ‘totale verscheidenheid aan diversiteit binnen de doelgroep’
- Alle experts vallen over de term ‘andere doelgroepen’, zoals geformuleerd in het instrument;
- De match tussen cliënt en hulpverlener en de competenties van de professional die daar bij komen kijken zouden meer centraal moeten staan;
- Diversiteit blijft een gevoelig onderwerp. Veel opmerkingen van de experts zijn er op gericht de suggestie van stigmatisering, vooroordelen of discriminatie in het instrument te voorkomen;
- De meeste experts benadrukken dat *alle* jeugdinterventies diversiteitgevoelig moeten zijn
- De experts achten de systematiek van de Preffi niet geschikt voor het doel van het project. De scores voegen weinig toe omdat ze niet gevalideerd zijn. Daarnaast gaat het veel meer om de toelichting van ontwikkelaars dan om de ‘ja’ en ‘nee’ antwoorden. Ook de negatieve formulering van vragen (een gevolg van het werken volgens de Preffi-systematiek) wordt afgeraden, het werkt suggestief en niet motiverend;
- De experts pleiten voor meer open vragen naar het ‘hoe’, in plaats van ‘of’;
- De (brede) Westerse doelgroep mag niet als norm gezien worden. Er moet positieve aandacht zijn voor verschillen.
- Intersectionaliteit een belangrijk begrip is bij diversiteitgevoeligheid: het gaat vaak om een combinatie van variabelen die maken dat je rekening moet houden met de diversiteit bij individuen. Bijv. een hindoestaans meisje wordt anders opgevoed dan een hindoestaanse jongen;
- Het gaat om rekening houden met diversiteit op individueel niveau, niet op doelgroep-niveau. Je hebt het dus over verschillen binnen groepen, in plaats van tussen groepen;

- Binnen interventies zou men rekening zou moeten houden met mogelijke verschillen, maar dit is iets anders dan op voorhand vermeende verschillen inbouwen in je interventie;
- Alle experts benadrukken het belang van de competenties van de professionals wanneer gewerkt wordt met diverse doelgroepen. Echter, niet alle competenties die professionals nodig hebben zijn specifiek voor diversiteit. Sommige zijn algemeen geldend, zoals bijvoorbeeld sensitieve responsiviteit.

Bijlage 4 Conceptversie

‘Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies’

Onderdeel A: Hulpvragen ontwikkelaars

Onderdeel B: Instrument Diversiteitsgevoeligheid Interventies (IDI)

Eva Blaauw en Machteld Zwikker

Nederlands Jeugdinstituut, december 2011

Opmerkingen vooraf:

De Meetladder Diversiteit Interventies bestaat uit de volgende punten:

Programmatische criteria

- 1. Analyse van de problematiek**
- 2. Doelen**
- 3. Methodiek**

Voorwaardelijke criteria

- 4. Communicatie**
- 5. Competenties van professionals**
- 6. Bereik en retentie**
- 7. Cliëntbetrokkenheid**
- 8. Screening/Diagnose**
- 9. Institutionele inbedding**
- 10. Onderzoek**

In dit document zijn Punt 0 (extra opgesteld) en meetladderpunten 1 en 2 uitgewerkt als hulpvragen voor ontwikkelaars. Ze maken geen deel uit van het instrument en er worden derhalve geen scores aan de antwoorden toegekend (onderdeel A). Het feitelijke normeringsinstrument bestaat uit de meetladderpunten 3, 5 en 10 (onderdeel B). Alleen bij dit onderdeel worden scores toegekend aan de antwoorden.

Verder:

Meetladder punt 4 (Communicatie) is opgenomen onder punt 3.

Meetladder punt 6 (Bereik en Retentie) is grotendeels opgenomen onder punt 3.

Meetladder punten 7 t/m 9 zijn niet meegenomen in dit instrument, ze vallen buiten de scope van het werkblad.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat het IDI geen instrument op zich wordt, maar dat onderdelen van het instrument worden ingepast in het werkblad van de erkenningscommissie.

Ontwikkelaars vullen de vragenlijst in wanneer zij aangeven dat de interventie (ook) geschikt is voor (specifieke) etnisch/culturele doelgroepen

Alle vragen hebben betrekking op specifieke etnisch/culturele doelgroepen

Onderdeel A: Hulpvragen ontwikkelaars

Punt 0: Probleemomschrijving (valt in huidig werkblad onder punt 1. Risico- en probleemomschrijving)

Bij dit punt gaat het om de geldigheid van de probleemomschrijving voor andere doelgroepen.

1. Is het aannemelijk dat de omschrijving van de aard, ernst, omvang en spreiding van het probleem ook geldt voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Het kan zijn dat een bepaald probleem sterker of juist minder sterk speelt voor specifieke etnisch/ culturele doelgroepen. Bedenk daarom bij de beschikbare cijfers over het probleem altijd op welke populatie(s) de cijfers gebaseerd zijn. Gaat het om de mainstream Westerse populatie? Of zijn de cijfers gebaseerd op een representatieve afspiegeling van de samenleving? Is er onderscheid gemaakt tussen verschillende doelgroepen in de cijfers? En zo ja, zitten er verschillen tussen? Wanneer dit het geval is, kan het noodzakelijk zijn hier in het ontwerp van de interventie rekening mee te houden.

2. Is het aannemelijk dat de uitingsvorm van het probleem hetzelfde is voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Uit onderzoek is bekend dat de manier waarop probleemgedrag wordt geuit tussen en binnen verschillende etnisch/culturele doelgroepen kan verschillen. Dat kan te maken hebben met welke betekenis aan een probleem wordt toegekend. Zo hebben (Marokkaanse) meisjes bijvoorbeeld eerder last van internaliserend probleemgedrag, terwijl voor (Marokkaanse) jongens geldt dat zij eerder externaliserend probleemgedrag vertonen. Hoewel men altijd moet waken voor het generaliseren van gedrag (zeker bij specifieke doelgroepen), is het wel belangrijk de beschikbare informatie hierover op te zoeken. Het kan zijn dat deze informatie aanleiding is om de interventie anders te ontwerpen of anders te presenteren voor verschillende doelgroepen.

TIP:

Voor actuele informatie over aard, ernst, omvang, spreiding van het probleem en mogelijke uitingsvormen kunt u de volgende websites raadplegen:

www.nji.nl voor informatie over jeugd en opvoeding
www.nationaalkompas.nl voor informatie over gezondheid
www.kostenvanziekten.nl voor informatie over kosten van ziekten
www.cbs.nl voor statistische informatie
www.scp.nl voor informatie op sociaal en cultureel terrein
of neem contact op met bijvoorbeeld de GGD voor regionale cijfers.

Wanneer geen relevante cijfers beschikbaar zijn: Kunt u wellicht putten uit ervaring binnen uw eigen organisatie of kunt u collega-ontwikkelaars raadplegen?

Meetladder punt 1: Probleemanalyse (valt in huidig werkblad onder punt 6. Verantwoording)

Bij dit punt gaat het om de geldigheid voor specifieke doelgroepen van de analyse van de problematiek waaraan de interventie ten grondslag ligt.

Risico- en beschermende factoren

3. Is het aannemelijk dat andere (en/of additionele) risico- en of beschermende factoren gelden voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Het kan zijn dat er bovenop de universele risico- en beschermende factoren specifieke factoren gelden voor etnisch/culturele doelgroepen.

Bijvoorbeeld: Is er bij de doelgroep sprake van acculturatieproblematiek als gevolg van migratie? (risicofactor op individueel niveau). Of is er sprake van andere normen, waarden of invloed van religie? (risicofactor op het niveau van het gezin en de sociale context).

Voorbeelden van andere risicofactoren die kunnen spelen op het gezinsniveau zijn:

- Tekort aan kennis van de dominante cultuur bij ouders (hierdoor kunnen ze hun kinderen minder goed voorbereiden op een bestaan in de Nederlandse maatschappij);
- Conflicten tussen normen en waarden die jongeren thuis ervaren en daarbuiten;
- Conflicten binnen het gezin als gevolg hiervan (hierdoor kunnen jongeren zich meer gaan richten op hun leeftijdgenoten);
- Relatief ongunstige economische positie van migrantengezinnen.

Om vast te kunnen stellen of er mogelijk sprake is van additionele risicofactoren kunt u vagen stellen als: Wat zijn de gevolgen van migratie voor ouders en jongeren? Welke gevolgen kan opvoeden en opgroeien in twee werelden hebben? Wat zijn de gevolgen van stigmatisering bij ouders en jongeren?

Theoretisch model

4. Is het gekozen theoretische model mogelijk NIET van toepassing is voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

De dominante theoretische modellen zijn veelal gebaseerd op (jongeren uit) Westerse populaties. Daarom is het belangrijk om na te gaan of het gekozen model ook toepasbaar is op andere doelgroepen. Wanneer het model gebaseerd is op universele gedragstherapeutische principes, dan zal het model zelf in de meeste gevallen geen aanpassing behoeven. Het kan echter wel nodig zijn om de invulling ervan aan te passen. Een concreet voorbeeld hiervan is het positief opvoedprogramma Triple P. De principes van positief opvoeden zijn universeel en gelden voor alle doelgroepen. Echter, welke normen er gesteld worden binnen het model, dat kan per doelgroep verschillen. Het gaat dan bijv. om mate van strengheid van ouders. Of het type vragen dat ouders hebben. Om te bepalen of de invulling van het model per doelgroep aangepast dient te worden kunt u een aantal vragen stellen.

Bij interventies gericht op *ouders* gaat het om vragen als:

- Hoe wordt er binnen specifieke etnisch/culturele doelgroepen gedacht over opvoeden en opgroeien?
- Wat zijn dominante opvoedingsdoelen?
- Wat zijn belangrijke waarden?
- Wat is de rol van de gemeenschap en wat is de positie van het individu hierbinnen?

Bij interventies gericht op *jongeren* gaat het om vragen als:

- Welke rol speelt eer of schaamte in de cultuur?
- In welke mate kunnen jongeren vrijuit met hun ouders praten?
- Wat is de rol van de gemeenschap?

Als de principes waarop het model is gebaseerd niet universeel zijn, dan kan het zijn dat in het model moet worden uitgegaan van andere principes van bijvoorbeeld gedragsverandering. Een mogelijke manier om bij interventies gericht op ouders in het theoretische model rekening te

houden met de culturele context is door gebruik te maken van de ‘Developmental Niche’ van Super & Harkness (1986). In dit model worden naast de fysieke opvoedcontexten van het kind ook de opvoed ideeën van de ouders en de cultureel bepaalde gewoontes van verzorging en opvoeding meegenomen.

5. Is het aannemelijk dat een of meerdere risicofactoren *meer of vaker* van invloed zijn voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Het kan zijn dat specifieke omstandigheden bij etnisch/culturele doelgroepen (zoals de hierboven onder 1 toegelichte mogelijke additionele risicofactoren) maken dat een risicofactor meer of vaker van toepassing is.

6. Zijn er specifieke culturele factoren van toepassing bij andere doelgroepen die bepaalde risico- of beschermende factoren kunnen versterken of juist verzwakken?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

--

Toelichting

Het kan zijn dat specifieke omstandigheden bij etnisch/culturele doelgroepen (zoals de hierboven onder 1 toegelichte mogelijke additionele risicofactoren) samenhangen met andere risicofactoren of dat deze elkaar beïnvloeden. Bijvoorbeeld het sociaal netwerk.

TIP:

Voor actuele informatie over risico- en/of beschermende factoren bij specifieke etnisch/culturele doelgroepen verwijzen we u naar het dossier 'Diversiteit in jeugdbeleid' op de website van het NJi. Andere instanties waar u informatie kan vinden over bijvoorbeeld ontwikkeling van probleemgedrag bij etnisch/culturele doelgroepen zijn:

www.pharos.nl

www.mikado.nl

www.forum.nl

www.rivm.nl

www.ncj.nl

Wanneer geen relevant onderzoek beschikbaar is: Kunt u wellicht putten uit ervaring binnen uw eigen organisatie of kunt u collega-ontwikkelaars raadplegen?

Bronnen:

Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S., Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam.

Kenniswerkplaats Tienplus

Ince, D. en Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.

Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid 'Leefstijl Multicultureel'. Pharos

Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-Jonker Instituut

Meetladder punt 2: Doelen (valt in huidig werkblad onder punt 2. Doel van de interventie)

Bij dit punt gaat het om de aansluiting tussen de doelen van de interventie en de verwoording ervan, bij de belevingswereld van specifieke etnisch/culturele doelgroepen. We hebben het dan over hun waarden, opvattingen, ervaringen en mogelijkheden.

7. Is het aannemelijk dat de doelen van de interventie NIET aansluiten bij de belevingswereld van andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Weet niet Licht indien relevant toe

Toelichting

Voor het slagen van een interventie is het belangrijk dat de doelen aansluiten bij de waarden, opvattingen, mogelijkheden en ervaringen van de doelgroep. Daarvoor is enige basiskennis van de doelgroep gewenst. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken als:

- Wat zijn belangrijke opvoedingsdoelen binnen de doelgroep?
- Welke opvoedstijlen worden gehanteerd?
- Wat zijn dominante socialisatiepatronen?
- Wat is er bekend over hoe de doelgroep omgaat met emotionele of gedragsproblemen?
- Wat is de plaats van het individu ten opzichte van de gemeenschap?

De meeste Westerse opvoedprogramma's stellen de autonomie van het kind centraal, dit kan botsen met de opvattingen van andere culturele doelgroepen. Zo zijn in de Chinese cultuur bijvoorbeeld gehoorzaamheid en autoriteit belangrijke waarden.

Het kan ook zinvol zijn om na te gaan of er specifieke omstandigheden of ervaringen gelden voor deze doelgroep.

- Is er bijvoorbeeld sprake van acculturatieproblematiek?
- Kampt de doelgroep met (ervaren) kansloosheid of stigmatisering?
- In hoeverre kan de doelgroep rekenen op sociale steun uit de omgeving?

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van relevante vragen.

Wanneer blijkt dat de doelen niet aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep, kan het noodzakelijk zijn om de doelen te herformuleren. Anders zullen zij zich niet herkennen in de interventie. Houd echter altijd een dynamisch cultuurbegrip voor ogen, het risico is anders om te vervallen in stigmatisering van de doelgroep. Wanneer een beeld van een etnisch/culturele doelgroep slechts gebaseerd is op enkele typerende kenmerken, kan dit juist belemmerend werken. Ook binnen een cultureel specifieke doelgroep zitten vaak veel verschillen. Denk aan verschillen op basis van sekse, leeftijd of migratiegeschiedenis. Bijvoorbeeld tussen generaties kunnen grote verschillen bestaan in de opvoedvragen die ouders bezighouden.

Een algemene opmerking is hier op zijn plaats: Ongeacht de verschillen in belevingswerelden van ouders, willen zij doorgaans het beste voor hun kinderen. Ze willen dat hun kinderen succesvol zijn en hebben over het algemeen gelijksoortige opvattingen over wat problemen zijn. Het is daarom goed denkbaar dat niet de inhoud van de doelen aangepast hoeft te worden, maar enkel de formulering en terminologie. Zie hierover vraag 8 a.

8. Is het aannemelijk dat de terminologie die gebruikt wordt in de doelen (de verwoording van de doelen) ONVOLDOENDE aansluit bij andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Naast dat de doelen moeten passen bij de beleavingswereld van de doelgroep, is het belangrijk dat de interventiedoelen *vertaald* zijn in termen van de voor de cliënten belangrijke waarden, opvattingen en strategieën. De vraag die hier centraal staat is: Kan de doelgroep zich in de formulering van de doelen herkennen? Hier bewust mee bezig zijn noemen we *framing*. Dat betekent dat de bestaande doelen anders worden vertaald, op zo'n manier dat de doelgroep zich er in kan herkennen.

Een concreet voorbeeld van *framing* is: Een interventie heeft als doel dat ouders meer autoritatief gaan opvoeden, zodat kinderen opgroeien tot autonome individuen. In culturen waar autonomie geen belangrijke waarde is, zullen ouders hier wellicht niet direct het belang van inzien. Bij deze ouders kan het helpen om te wijzen op het positieve effect dat een autoritatieve benadering heeft op schoolprestaties, omdat zij hier meer belang aan hechten. Ouders zullen zich dan veel eerder herkennen in de doelen en het belang ervan in zien.

9. Is het aannemelijk dat uitvoerend werkers en cliënten uit andere doelgroepen ONVOLDOENDE gemeenschappelijke doelen hebben binnen de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Weet niet	Licht indien relevant toe

Toelichting

Voor het slagen van een interventie is het belangrijk dat uitvoerend werker en cliënt dezelfde doelen nastreven, oftewel dat er een gemeenschappelijk doel is. Wanneer binnen

een interventie gewerkt wordt met specifieke etnisch/culturele doelgroepen, is dit niet altijd het geval. Het kan daarom raadzaam zijn om voorafgaand aan de interventie flexibiliteit in te bouwen ten aanzien van de doelen. Vervolgens kunnen in de uitvoeringsfase van de interventie samen met de cliënt doelen worden bepaald. Zie hierover ook vraag 16 a. Een hulpmiddel om overeenstemming in doelen te kunnen bereiken is dat uitvoerend werkers vooraf duidelijk uitleggen wat de doelen van de interventie zijn en wat zij wel en niet kunnen bieden. De doelen moeten geëxpliciteerd worden. Vervolgens moet de uitvoerend werker duidelijkheid zien te krijgen over de wensen en verwachtingen van de cliënten zijn. Op basis van deze wederzijdse verwachtingen tussen hulpvrager en uitvoerend werker kunnen de interventiedoelen worden bepaald. Dat betekent overigens niet dat er vooraf altijd consensus nodig of wenselijk is over de doelen. Bij cultureel/etnisch specifieke doelgroepen kan het van belang zijn dat de uitvoerend werker de cliënt helpt met het formuleren van doelen die nog buiten diens blikveld liggen. Het blijft dan echter wel van belang om te starten vanuit de belevingswereld en mogelijkheden van de cliënt.

Bronnen

Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson-McClure, Kamboukos (2011). Promoting effective parenting practices and preventing child behavior problems in school among ethnically diverse families from underserved, urban communities. *Child development*, 82, 258-276.

Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S., Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam. Kenniswerkplaats Tienplus.

Ince, D. en Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.

Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid 'Leefstijl Multicultureel'. Pharos.

Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-Jonker Instituut.

Onderdeel B: Instrument Diversiteitgevoeligheid Interventies

Meetladder punt 3: Methodiek (valt in huidig werkblad onder punt 4. Aanpak van de interventie)

Bij dit punt gaat het om de aansluiting van de aanpak bij de belevingswereld van specifieke etnisch/culturele doelgroepen. We hebben het dan over hun waarden, opvattingen, ervaringen en mogelijkheden.

Aanpak algemeen

10. a. Is het aannemelijk dat de gekozen aanpak ONVOLDOENDE aansluit bij de realiteit en belevingswereld van andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Toelichting

Het kan zijn dat sommige (onderdelen van) aanpakken niet voldoende aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. De interventie kan dan haar doel missen.

Dit kan daarom om een andere aanpak vragen. Soms kunnen (kleine) aanpassingen in de aanpak dan uitkomst bieden. Hulpvragen die u kunt stellen om na te gaan in welke mate een aanpak aansluit zijn:

Is vastgesteld of bij deze doelgroep een individuele benadering beter werkt of juist een systemische benadering? (Van sommige etnisch/culturele doelgroepen is namelijk bekend dat vanwege hun culturele achtergrond systemische benaderingen (zoals gezinsinterventies) beter werken dan individuele benaderingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat doelgroepen voornamelijk leven binnen extended families, waarbij de familie niet alleen sociale steun biedt, maar ook medeopvoeder is).

- Is vastgesteld of bij deze doelgroep een individuele benadering beter werkt of juist een systemische benadering? (Van sommige etnisch/culturele doelgroepen is namelijk bekend dat vanwege hun culturele achtergrond systemische benaderingen (zoals gezinsinterventies) beter werken dan individuele benaderingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat doelgroepen voornamelijk leven binnen extended families, waarbij de familie niet alleen sociale steun biedt, maar ook medeopvoeder is).
- Is nagegaan of beter vrouwelijke familieleden ingezet kunnen worden in plaats van mannelijke?
- Is het vanuit praktische en culturele overwegingen handiger om moeders in de interventies te betrekken in plaats van vaders? (Praktisch: vader is broodwinner en heeft minder tijd. Cultureel: In sommige culturen wordt opvoeden gezien als een taak voor vrouwen).

- Is er rekening gehouden met geldende generatie- en sekseverhoudingen? (dit kan er bijv. voor zorgen dat jongeren in het bijzijn van hun ouders andere antwoorden zullen geven)
- Is er rekening gehouden met cognitieve en verbale vermogens van de doelgroep? (Wanneer deze bijv. laag zijn, zijn sommige aanpakken niet geschikt. Dit is overigens niet per se een etnisch/cultureel kenmerk)
- Is rekening gehouden met het vermogen tot zelfverantwoordelijkheid of de bereidheid om te psychologiseren binnen de doelgroep?
- Is nagegaan of het zinvol is om sleutelfiguren in te zetten in de interventie?
- Is nagegaan hoe de doelgroep denkt over het invullen van vragenlijsten? (Van sommige doelgroepen is bekend dat het invullen van vragenlijsten wantrouwen wekt)

Wanneer aanpassingen nodig zijn, voer deze dan zo mogelijk door. Bouw daarnaast ruimte in voor flexibiliteit en persoonlijke invulling van de interventie. Zie hierover ook vraag 15.

b. Houdt u hier rekening mee in de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

11. a. Zijn er specifieke maatregelen of voorzieningen nodig om andere doelgroepen te bereiken en te behouden?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Toelichting

Het is een feit dat sommige voorzieningen er moeilijk in slagen om specifieke etnisch/culturele doelgroepen te bereiken. Daarnaast is uit verschillende onderzoeken bekend dat cliënten uit sommige etnisch/culturele doelgroepen een grotere kans lopen om voortijdig uit te vallen. Een belangrijke reden is vaak de achterstandspositie van deze doelgroepen, hierdoor wordt niet aan de randvoorwaarden voldaan om succesvol deel te kunnen nemen. Het kan daarom noodzakelijk zijn om extra inspanningen te verrichten om de doelgroep te bereiken en te behouden. Mogelijke manieren om dit doen zijn:

- Inzetten van sleutelfiguren om de doelgroep te bereiken. Er kan in eerste instantie sprake zijn van weerstand bij de doelgroep om deel te nemen. Dit kan komen door negatieve ervaringen of vooroordelen ten aanzien van de hulpverlening. Het kan ook zijn dat de doelgroep bang is voor stigmatisering en de gevolgen daarvan.
- Inzetten van uitvoerend werkers uit de eigen cultuur. Zij zijn vaak beter toegerust om ouders te begrijpen en onder woorden te brengen wat zij ervaren. Sommige ouders en jongeren willen echter liever niet geholpen worden door iemand die te sterk verbonden is met hun eigen gemeenschap. Zeker wanneer deze klein is en er angst bestaat dat privé informatie naar buiten komt.
- Aanpassen van materialen en werkvormen, zie hierover vraag 12 a.
- Extra voorlichting en intensievere begeleiding, daarbij is het essentieel om hiervoor extra tijd en geld te begroten, zie hierover ook vraag 13 a.
- Bieden van een reiskostenvergoeding als er sprake is van praktische belemmeringen zoals laag inkomen, reisafstand of vervoer.
- Een andere mogelijke manier is om meer outreachend werken, bijvoorbeeld in de vorm van thuisprogramma's of activiteiten binnen lokale instellingen als buurthuizen.

Bereik van migrantenouders is substantieel hoger wanneer sleutelfiguren ingeschakeld worden, als er wordt samengewerkt met basisscholen en als er vindplaatsgericht gewerkt wordt

b. Houdt u hier rekening mee in de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Specifieke onderdelen van de aanpak

12. a. Is het aannemelijk dat de materialen behorend bij de interventie ONVOLDOENDE begrijpelijk zijn voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Toelichting

Wanneer je te maken hebt met doelgroepen die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, kan het uitkomst bieden om een tolk in te schakelen of materiaal in de taal van de doelgroep aan te bieden. Bij het aanpassen van het materiaal is alleen het letterlijk vertalen niet voldoende. Het gaat erom met de (beeld)materialen en teksten aan te kunnen sluiten bij de doelgroep. Maak indien mogelijk gebruik van bepaalde symbolen, concepten en gezegden. Ook bij het gebruik van foto's en video's kunnen materialen met personen uit de doelgroep erg goed werken. Het opvoedprogramma Triple P werkt op sommige plekken al met dergelijke materialen. Herkenbare beelden kunnen er toe leiden dat cliënten zich thuis gaan voelen. Daarnaast is het van belang ook qua niveau aan te sluiten bij de doelgroep. Wanneer je te maken hebt met laagopgeleiden of analfabeten (overigens geen etnisch/cultureel bepaalde factor) is het raadzaam zo veel mogelijk met beelden te werken. Probeer in elk geval abstracties zoveel mogelijk te vermijden, deze kunnen leiden tot misverstanden. Om te achterhalen of de boodschap van de materialen overkomt bij cliënten is het van belang dat de uitvoerend werker dit continue checkt.

Houdt er rekening mee dat communicatie meer is dan gesproken of geschreven taal. Het gaat ook over woordkeuze, de manier waarop gevoelens en emoties onder woorden worden gebracht en non-verbale communicatie.

b. Houdt u hier rekening mee in de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

13. a. Is het aannemelijk dat de duur (de termijn waarbinnen de interventie wordt uitgevoerd) NIET realistisch is voor andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Toelichting

Wanneer je te maken hebt met etnisch/cultureel diverse doelgroepen, kan het zijn dat de uitvoering van een interventie meer tijd kost. Bijvoorbeeld vanwege taalproblemen, maar het kan ook zijn dat cliënten meer of intensievere voorlichting of begeleiding nodig hebben.

Voor de effectiviteit van de interventie is het belangrijk om ruimte en flexibiliteit op te nemen in de interventie om hierop in te kunnen spelen. Het is essentieel om hiervoor extra tijd en middelen te begroten.

b. Houdt u hier rekening mee in de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

14. a. Is het aannemelijk dat de vorm (individueel, groepsgewijs, persoonlijk, schriftelijk) ONVOLDOENDE aansluit op realiteit van andere doelgroepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe

Toelichting

Bijvoorbeeld: Van sommige etnisch/culturele doelgroepen is bekend dat vanwege hun culturele achtergrond systemische benaderingen (zoals gezinsinterventies) beter werken dan individuele benaderingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat doelgroepen voornamelijk leven binnen extended families, waarbij de familie niet alleen sociale steun biedt, maar ook medeopvoeder is.

b. Houdt u hier rekening mee in de interventie?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

15. Is er in de interventie ruimte voor flexibiliteit in de aanpak zodat de aanpak optimaal aansluit bij de cultureel/etnische werkelijkheid van andere doelgroepen (met behoud van behandelingsintegriteit)?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Toelichting

Wanneer je werkt met verschillende etnisch/culturele doelgroepen, kunnen structurele aanpassingen in de aanpak uitkomst bieden. Echter, dit is lang niet altijd het geval. Om toch aan te kunnen sluiten bij de belevingswereld van verschillende doelgroepen, is het belangrijk om ruimte voor flexibiliteit en persoonlijke invulling in de uitvoering van de interventie in te bouwen. Het zal dan voornamelijk afhangen van de interculturele competenties van de uitvoerend werker of een effectieve aanpak ingezet wordt. Als ontwikkelaar kun je dit in elk geval faciliteren door het inbouwen van flexibiliteit in de interventie. Daarnaast is het van belang voortdurend te investeren in de interculturele competenties van de uitvoerend werkers.

16. Wordt er in de uitvoering van de interventie op 1 of meerdere momenten nagegaan of de uitvoerend werker en cliënten uit andere doelgroepen dezelfde doelen nastreven?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Toelichting

Voor het slagen van een interventie is het belangrijk dat uitvoerend werker en cliënt dezelfde doelen nastreven, oftewel dat er een gemeenschappelijk doel is. Zie hierover ook

vraag 5 a. Een manier om dit te achterhalen is door ‘checks’ in te bouwen in de interventie waarbij dit wordt nagegaan. Een goed voorbeeld hiervan is de interventie ‘Sporen’.

De uitvoerend werker kan dit checken door structureel bezig te zijn met behoeftepeiling onder de doelgroep en daarnaast door structureel de dialoog aan te gaan met cliënten: begrijpen zij elkaar? Zitten ze op 1 lijn? Willen zij hetzelfde bereiken? Wanneer dit niet het geval is, kan het nodig zijn de doelen bij te stellen.

In sommige gevallen kan de uitvoerend werker de cliënt ook helpen met het formuleren van doelen die nog buiten diens blikveld liggen.

Totaalscore onderdeel Methodiek

Tel alle behaalde punten bij elkaar op volgens onderstaande tabel:

Vraag	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten	
10 b/ 11 b/ 12 b/ 13 b/ 14 b/ 15/ 16	Ja	1	Niet van toepassing	1	Nee	0	
		Score:		Score:			
						Totaalscore:	

Sterk = 5 - 7 punten

Matig = 3 - 4 punt

Zwak = 0 - 2 punten

Verbeterpunten:

Wanneer u de antwoorden op de vragen 10 t/m 16 terugleest, welke verbeterpunten en concrete acties kunt u dan formuleren op het gebied van de methodiek? (Houd bij het prioriteren van verbeterpunten zowel rekening met het belang ervan als met de haalbaarheid ervan)

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

Bronnen

Bellaart, H. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in Triple P, Forum.

Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson-McClure, Kamboukos (2011). Promoting effective parenting practices and preventing child behavior problems in school among ethnically diverse families from underserved, urban communities. *Child development*, 82, 258-276.

Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S., Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam.

Kenniswerkplaats Tienplus.

Egten, C. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in stevig ouderschap. E-quality.

Goorts, I. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Taakspel intercultureel, Mikado.
 Ince, D. en Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.
 Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid 'Leefstijl Multicultureel'. Pharos.
 Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-
 Jonker Instituut.

Meetladder punt 5: Competenties Uitvoerend werkers (valt in huidig werkblad onder punt 8. Randvoorwaarden voor uitvoering en kwaliteitsbewaking Aanpak van de interventie)

Bij dit punt gaat het om de interculturele competenties waarover uitvoerend werkers zouden moeten beschikken alsmede om hoe je structureel aan deze competenties bij uitvoerend werkers kunt werken.

17. Zijn er speciale eisen geformuleerd voor de culturele sensitiviteit van de uitvoerend werkers?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Toelichting

Uit alle literatuur en praktijkkennis rondom diversiteitsgevoeligheid komt naar voren dat de competenties van de uitvoerend werker veruit de belangrijkste factor is in succesvol omgaan met culturele diversiteit. Het gaat dan om de kennis, houding en vaardigheden van uitvoerend werkers. Belangrijke aspecten zijn:

- Sensitiviteit voor overeenkomsten en verschillen (bijv. in omgangsvormen)
- Culturele vooroordelen kunnen vermijden
- Bereidheid tot en vaardigheid in het winnen van het vertrouwen en onderhouden van nauw persoonlijk contact
- Een open en respectvolle houding, zonder vooringenomenheid
- Vaardigheid in interculturele communicatie
- Beschikken over enige achtergrondkennis over etiologische, fenomenologische en evt. specifieke determinanten van probleemgedrag bij de doelgroep zonder daarbij te vervallen in een statisch cultuurbegrip.
- Balans kunnen vinden tussen uitvoering van de interventie volgens het protocol en ruimte voor de uniciteit van de cliënt en zijn of haar context

Het is belangrijk je bewust te zijn van de extra eisen die het werken met cultureel diverse groepen stelt aan uitvoerend werkers. Dit start met het identificeren van deze interculturele competenties. Daarna is het van belang om uitvoerend werkers te faciliteren om deze

competenties te kunnen ontwikkelen c.q. om flexibel te kunnen zijn in de uitvoering van een interventie.

18. Worden de uitvoerend werkers ondersteund in het ontwikkelen van diversiteitscompetenties door middel van training, coaching of anderszins?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Toelichting

Wanneer interculturele competenties geïdentificeerd zijn is het vervolgens van belang uitvoerend werkers te ondersteunen om deze competenties (verder) te ontwikkelen. Dit kan bijvoorbeeld door medewerkers te trainen of (bij) te scholen. Een andere manier om te werken aan de ontwikkeling van diversiteitscompetenties van uitvoerend werkers is door middel van intervisie. Intervisie kan zich richten op het vergroten van de eigen ‘cultural awareness’, waarin het gaat om het expliciteren van de eigen culturele normen en waarden. Immers, je kan pas een ander begrijpen en plaatsen als je weet wie je zelf bent. Maar ook bijvoorbeeld op het vergroten van ‘cultural awareness’ ten aanzien van andere culturen. Belangrijks gezins- of schoolregels als disciplineren, betekenis van zwijgen of omgaan met autoriteit in de cultuur van de leerling kunnen dan aan bod komen.

Totaalscore onderdeel Competenties uitvoerend werker

Tel alle behaalde punten bij elkaar op volgens onderstaande tabel:

Vraag	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten	
17/ 18	Ja	1	Niet van toepassing	1	Nee	0	
		Score:		Score:			
						Totaalscore:	

Sterk = 2 punten

Matig = 1 punt

Zwak = 0 punten

Verbeterpunten:

Wanneer u de antwoorden op de vragen 17 en 18 terugleest, welke verbeterpunten en concrete acties kunt u dan formuleren op het gebied van de methodiek? (Houd bij het prioriteren van verbeterpunten zowel rekening met het belang ervan als met de haalbaarheid ervan)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bronnen

(nog toevoegen)

Meetladder punt 10: Onderzoek (valt in huidig werkblad onder punt 9. Onderzoek naar de uitvoering van de interventie)

Dit punt hoef je alleen in te vullen indien er onderzoek uitgevoerd is naar de interventie.

19. Is er in het onderzoek rekening gehouden met toepassing van de interventie bij verschillende groepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

20. Is er in het onderzoek gewerkt met subgroepen, bestaande uit verschillende groepen?

☐ Ja	Licht toe
☐ Nee	Licht indien relevant toe
☐ Niet van toepassing	

Totaalscore onderdeel Onderzoek

Tel alle behaalde punten bij elkaar op volgens onderstaande tabel:

Vraag	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten	Antwoord?	Punten
19/ 20	Ja	1	Niet van	1	Nee	<u>0</u>

		toepassing			
Score:		Score:			
				Totaalscore:	

Sterk = 2 punten
Matig = 1 punt
Zwak = 0 punten

Verbeterpunten:

Wanneer u de antwoorden op de vragen 19 en 20 terugleest, welke verbeterpunten en concrete acties kunt u dan formuleren op het gebied van de methodiek? (Houd bij het prioriteren van verbeterpunten zowel rekening met het belang ervan als met de haalbaarheid ervan)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bronnen

(nog toevoegen)

Bijlage 5 Vragen diversiteitsgevoeligheid met toelichting

Vragen diversiteitgevoeligheid van interventies

Eva Blaauw 16-2-2012

In veel gevallen heb je binnen interventies te maken met een doelgroep die zich kenmerkt door een hoge mate van (individuele) diversiteit. Diversiteit bij individuen binnen de doelgroep doet zich voor op talloze dimensies, zoals bijvoorbeeld sociaaleconomische status, sekse, leeftijd, etnisch-culturele achtergrond, opleidingsniveau en seksuele geaardheid. Om de effectiviteit van een interventie te vergroten, is het belangrijk sensitief te zijn voor al deze mogelijke verschillen. Essentieel daarbij is om altijd een breed begrip van diversiteit voor ogen te houden en niet te vervallen in vooroordelen of stigmatisering.

Gevoelig zijn voor diversiteit betekent zo goed mogelijk aansluiten bij de belevingswereld van individuen binnen de doelgroep en waar mogelijk ruimte voor differentiaties in te bouwen in de aanpak. Daarnaast zijn ook het scheppen van de juiste randvoorwaarden en competenties van de uitvoerend werkers noodzakelijk. Onderstaande vragen zijn opgesteld om ontwikkelaars te helpen sensitiever te zijn voor diversiteit in de doelgroep.

De vragen over de diversiteitsgevoeligheid van individuele interventies zijn bedoeld om in te voegen in de nieuwe versie van het werkblad voor het beschrijven van interventies van het erkenningstraject voor interventies. Deze nieuwe versie van het werkblad wordt ontwikkeld in 2012. De vragen zijn het resultaat van het door ZonMw gefinancierde project 'Integratie van de Meetladder Diversiteit Interventies in het Erkenningstraject Interventies' (augustus 2011 – juni 2012).

Om de beoogde plaats van iedere vraag aan te geven wordt de huidige nummering van onderdelen van het werkblad gebruikt.

1. Risico- of probleemomschrijving

Zijn er verschillen in de aard, ernst, omvang en/of spreiding van het probleem bij verschillen binnen de doelgroep?

Toelichting:

Het is belangrijk om na te gaan of het risico- of probleem voor iedereen binnen de doelgroep in dezelfde mate geldt. Daarbovenop is het belangrijk na te gaan of iedereen binnen de doelgroep dezelfde definitie en beleving van het risico of probleem deelt. Naarmate de diversiteit binnen een doelgroep toeneemt, is het heel goed denkbaar dat hierin variaties bestaan. Is de vraag ook relevant als het een grotendeels homogene doelgroep betreft?

Daar komt bij dat beschikbare cijfers over risico- en probleemanalyses in veel gevallen gebaseerd zijn op de middleclass Westerse populatie. Dit is in de meeste gevallen geen representatieve afspiegeling van de samenleving.

Het is daarom raadzaam om bij onderzoekscijfers altijd na te gaan of er onderscheid is gemaakt op basis van verschillende variabelen in de cijfers en of hierin verschillen te ontdekken zijn.

Los van beschikbare cijfers is het sowieso aan te raden altijd de volgende vraag te stellen bij vaststelling van het probleem of risico waarop de interventie zich richt: Welke kenmerken typeren de doelgroep en komen het meeste voor? (Denk aan etniciteit, religie, leeftijd, man/vrouw-verhouding, alleenstaand – gezin, opleidingsniveau, Licht Verstandelijk Beperkt (LVB), werkend – werkloos, schuldenproblematiek et cetera).

Probeer daarbij die variabelen te onderscheiden die een verschil zouden kunnen maken.

Een voorbeeld hiervan betreft gezinnen die te kampen hebben met LVB-problematiek. Zij lopen een veel groter risico om met schuldenproblematiek te maken te krijgen dan gezinnen waarvoor dit niet geldt. Het is dus belangrijk om te weten of je in de interventie veel met dit type gezin te maken krijgt. Een ander voorbeeld betreft de wijze waarop problemen geuit worden. Ook hierin kunnen verschillen bestaan tussen individuen binnen de doelgroep. Probeer daarbij wederom de relevante factoren te onderscheiden. Zo is bijvoorbeeld bekend dat meisjes over het algemeen eerder last hebben van internaliserende problemen, terwijl jongens vaak externaliserende problemen ondervinden als gevolg van blootstelling aan bepaalde risicofactoren. Hoewel je altijd moet waken voor het generaliseren van gedrag, is het wel belangrijk de beschikbare informatie hierover op te zoeken.

Wanneer variatie in de aard, ernst, omvang, spreiding en uitingvorm van het risico- of probleem aannemelijk is, kan het noodzakelijk zijn hier in het ontwerp van de interventie rekening mee te houden. Bijvoorbeeld door het kunnen leveren van maatwerk binnen de interventie.

Tip:

Voor actuele informatie over aard, ernst, omvang, spreiding van het probleem en mogelijke uitingvormen kunt u bijvoorbeeld de volgende websites raadplegen:

www.jeugdmonitor.cbs.nl

www.loketgezondleven.nl

www.pharos.nl

www.e-quality.nl

www.mikado.nl

www.forum.nl

www.verwey-jonker.nl

www.nji.nl in de verschillende themadossier onder cijfers

www.scp.nl voor informatie op sociaal en cultureel terrein

www.rivm.nl

www.ncj.nl

of neem contact op met bijvoorbeeld de GGD voor regionale cijfers.

Wanneer geen relevante cijfers beschikbaar zijn: Kunt u wellicht putten uit ervaring binnen uw eigen organisatie of kunt u collega-ontwikkelaars raadplegen?

2. Doel van de interventie

Bevat de interventie een manier om na te gaan of de gestelde doelen aansluiten bij de belevingswereld en/of de behoefte van de cliënten/deelnemers?

Toelichting:

De doelen van een interventie liggen over het algemeen vast en kunnen niet worden aangepast. Ook niet wanneer niet iedereen binnen de doelgroep zich (in eerste instantie) in de doelen kan herkennen. Voor het slagen van een interventie is het echter wel belangrijk dat de doelen aansluiten bij de belevingswereld van individuen binnen de doelgroep. Ofwel bij hun waarden, opvattingen, mogelijkheden en ervaringen. Het gaat dan niet zozeer om hele jonge doelgroepen (immers : bij kinderen onder een bepaalde leeftijd is dit nog lastig vast te stellen), maar vooral om jongeren en hun ouders.

Zeker wanneer de doelgroep van een interventie divers is, is het niet vanzelfsprekend dat de doelen aansluiten. Het is dan belangrijk om de doelen te vertalen op zo'n manier dat individuen binnen de

doelgroep zich er wel in kunnen herkennen. We hebben het dan over *framing* van doelen: ofwel doelen vertalen in termen van de voor de cliënten belangrijke waarden, opvattingen en strategieën.

Om een inschatting te maken of *framing* van doelen nodig is en zo ja hoe, kunt u de volgende vragen stellen:

- Bestaan er (grote) verschillen tussen normen en waarden binnen de doelgroep? Zo ja, welke?
- Bestaan er (grote) verschillen tussen opvoedingsdoelen en opvoedstijlen binnen de doelgroep? Zo ja, welke?
- Wat zijn dominante socialisatiepatronen binnen de doelgroep en bestaan hier verschillen tussen? Zo ja, welke?
- Bestaan er (grote) verschillen tussen hoe wordt omgegaan met emotionele of gedragsproblemen binnen de doelgroep? Zo ja, welke?

Het kunnen beantwoorden van deze vragen vereist enige verdieping in en basiskennis van de kenmerken van de dominante variabelen waarop diversiteit bestaat binnen de doelgroep. Houd daarbij wel altijd een breed diversiteitsbegrip voor ogen, het risico om te vervallen in stigmatisering van de doelgroep is namelijk aanwezig. Wanneer een beeld van bijvoorbeeld een etnisch-culturele doelgroep gebaseerd is op slechts enkele typerende kenmerken, kan dit juist belemmerend werken.

Het kan ook zinvol zijn om na te gaan of er specifieke omstandigheden of ervaringen gelden voor individuen binnen de doelgroep:

- Is er bijvoorbeeld sprake van acculturatieproblematiek voor een gedeelte van de doelgroep? Zo ja, wat betekent dit?
- Kampt een deel van de doelgroep met (ervaren) kansloosheid of stigmatisering? Zo ja, wat betekent dit?
- Bestaan er (grote) verschillen tussen in welke mate individuen binnen de doelgroep kunnen rekenen op sociale steun uit de omgeving? Zo ja, wat betekent dit?

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van relevante vragen om beter aan te kunnen sluiten bij de belevingswereld van iedereen binnen de doelgroep. Houd wederom een breed diversiteitsbegrip voor ogen.

Een voorbeeld van een mogelijke mismatch tussen de doelen van een interventie en de belevingswereld van de doelgroep zijn de meeste Westerse opvoedprogramma's. Hierin wordt de autonomie van het kind centraal gesteld, dit kan botsen met de opvattingen van individuen met andere etnisch-culturele achtergronden. Zo zijn in de Chinese cultuur, maar ook in de Turkse of Marokkaanse cultuur, bijvoorbeeld gehoorzaamheid en autoriteit belangrijke waarden. Een algemene opmerking is hier op zijn plaats: Ongeacht de verschillen in belevingswerelden van ouders, willen zij doorgaans het beste voor hun kinderen. Ze willen dat hun kinderen succesvol zijn en hebben over het algemeen gelijksoortige opvattingen over wat problemen zijn. In de meeste gevallen zal dus niet de inhoud van de doelen aangepast hoeven worden, maar alleen de formulering en terminologie (*framing*).

Tot slot: In veel gevallen is het impliciet of expliciet de taak van de professional om de cliënt over de eigen grenzen heen te helpen kijken (*empowerment*). Het gaat dan om doelstellingen die op enig moment nog buiten het blikveld van de cliënt liggen, maar die in een later stadium prima aan

kunnen sluiten. De professional kan de cliënt hierbij bijvoorbeeld helpen door de doelen te verwoorden in een taal die de cliënt aanspreekt of door de cliënt te wijzen op de directe voordelen die de interventie voor hem bieden.

Hoe dan ook is het belangrijk dat de professional regelmatig checkt of de doelen (nog) aansluiten op de belevingswereld van individuen binnen de doelgroep. Dit kan door binnen de interventie te voorzien in een methode om na te gaan of de doelen aansluiten bij de belevingswereld van de gehele doelgroep. Indien nodig, kunnen de doelen dan gaandeweg vertaald worden in voor het individu belangrijke inhoudelijke invulling.

3. Doelgroep van de interventie

Wat zijn voor de werkzaamheid van de interventie relevante (individuele) verschillen binnen de doelgroep?

Denk bijvoorbeeld aan variatie in leeftijd, geslacht, land van herkomst, taal, etc. en combinaties van deze verschillen.

Toelichting:

Een goede typering van de complete doelgroep, met daarin aandacht voor alle vormen van diversiteit, is essentieel. Niet alleen om een goede probleemanalyse te kunnen maken, maar ook om de relevante beïnvloedbare risico- en beschermende factoren te identificeren. Daarbij kan het dus zo zijn dat diversiteit binnen de doelgroep vraagt om meervoudige analyses. Kennis van de doelgroep is daarnaast nodig om maatwerk te kunnen leveren, bijvoorbeeld als het gaat om aansluiten bij de belevingswereld van individuen binnen de doelgroep of het aanpassen van de aanpak. Juist wanneer de doelgroep een grote mate van diversiteit kent op een aantal variabelen is het belangrijk je bewust te zijn van de verschillen en de betekenis daarvan voor de interventie.

Alle relevante variabelen waarop diversiteit bestaat binnen de doelgroep dienen benoemd te worden. Het gaat dan om de variabelen die het verschil kunnen maken in de werkzaamheid van de interventie.

Mogelijk relevante variabelen zijn bijvoorbeeld: leeftijd, sekse, postcode, etniciteit, religie, gezinssamenstelling, sociaaleconomische status of opleidingsniveau. Dit kan per probleem, risico of interventie verschillen.

Stel ook vast of er bepaalde combinaties van variabelen zijn die tezamen bepaalde risico's of problemen kunnen verminderen of juist verergeren. Dit noemen we *intersectionaliteit*, ofwel het feit dat de positie van mensen wordt bepaald door een combinatie van maatschappelijke verschillen, zoals gender, etniciteit, nationaliteit, klasse, leeftijd en seksuele geaardheid, die elkaar beïnvloeden en versterken.

4. Aanpak (inclusief bereik en behoud)

Kan je er van uitgaan dat de aanpak voor de gehele doelgroep werkt, gelet op de verschillen binnen de doelgroep?

Indien nee:

Zijn er mogelijkheden tot differentiatie in de aanpak, die aansluiten bij de relevante verschillen?

Toelichting:

Net zoals bij de doelen van een interventie, kan het zo zijn dat sommige (onderdelen van) aanpakken niet voldoende aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. De interventie kan dan haar doel missen.

Soms kunnen (kleine) aanpassingen in de aanpak dan uitkomst bieden. Het bieden van maatwerk aan de cliënt kan dan het verschil maken. Om maatwerk te kunnen bieden is het van belang enige ruimte voor differentiatie in te bouwen in de aanpak, zodat de uitvoerend werkers naar eigen inzicht aan kunnen sluiten bij de belevingswereld van de cliënt. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aanpassen (vertalen) van materiaal, extra tijd investeren in voorlichting en ondersteuning, outreachende methoden gebruiken of het inzetten van sleutelfiguren om doelgroepen te bereiken.

Hulpvragen die u kunt stellen om na te gaan of de aanpak wellicht aanpassing behoeft voor individuen binnen de doelgroep:

- Is er rekening gehouden met de cognitieve en verbale vermogens binnen de complete doelgroep?

Sommige aanpakken zijn namelijk niet geschikt voor cliënten die hier laag op scoren, het kan dan nodig zijn aanpassingen te doen in het materiaal, een tolk in te zetten of bijvoorbeeld meer tijd te investeren in de begeleidingstijd van cliënten.

- Is er rekening gehouden met het vermogen tot zelfverantwoordelijkheid of de bereidheid tot zelfreflectie binnen de complete doelgroep?

Wanneer een aanpak een sterk beroep doet op besef van eigen verantwoordelijkheid en zelfreflectie, moet de doelgroep hier wel toe in staat zijn, bekend mee zijn en/of bereid toe zijn. Wanneer dit niet het geval is, kan het nodig zijn om de cliënt hierbij extra begeleiding en ondersteuning te bieden of voor een andere methode te kiezen.

- Is nagegaan of het zinvol is om sleutelfiguren in te zetten binnen de interventie?

Dit kan effectief zijn wanneer binnen de doelgroep bijvoorbeeld slechte ervaringen met hulpverlening bestaan, wantrouwen richting hulpverlening bestaat of wanneer de doelgroep de hulpverlening niet zelf weet te vinden of lastig te bereiken is.

- Is bekend hoe binnen de totale doelgroep wordt gedacht over het invullen van vragenlijsten?

Wanneer hier bijvoorbeeld wantrouwen bij bestaat, kan het nodig zijn om extra te investeren in uitleg of het winnen van vertrouwen.

- Is er rekening gehouden met (kenmerken van) de culturele achtergrond, gewoonten en religie binnen de complete doelgroep?

Een opmerking is op zijn plaats. Het gegeven dat je binnen een interventie sensitief moet zijn voor verschillen, is iets anders dan deze vermeende verschillen op voorhand in te bouwen in de interventie. Het gaat erom dat je indien nodig (min of meer) maatwerk kunt leveren aan de cliënt. Dit vereist zoals gezegd de mogelijkheid tot differentiatie in de aanpak. Bijvoorbeeld in de vorm van extra tijd, middelen of persoonlijke invulling van benadering van de cliënt. Het zal dan voornamelijk afhangen van de interculturele competenties van de uitvoerend werker of een effectieve aanpak wordt ingezet. Daarvoor is het van belang voortdurend te investeren in de relevante competenties van de uitvoerend werkers.

5. Materialen en links

Zijn er variaties binnen de materialen voor de gehele doelgroep, of aparte materialen voor (sub)doelgroepen? Zo ja, benoem of vermeld deze.

Toelichting:

In sommige gevallen kan het uitkomst bieden om het materiaal van de interventie aan te passen of extra materiaal te ontwikkelen. Als men bijvoorbeeld vaak (maar niet altijd) met laaggeletterde of anderstalige doelgroepen werkt kan dit de effectiviteit van de interventie verhogen.

Bij het aanpassen van het materiaal aan individuen binnen de doelgroep is alleen het letterlijk vertalen niet voldoende. Het gaat erom met de (beeld)materialen en teksten aan te kunnen sluiten bij individuen binnen de doelgroep. Maak indien mogelijk gebruik van bepaalde symbolen, concepten en gezegden die herkenbaar zijn voor de individuen binnen de doelgroep. Ook bij het gebruik van foto's en video's kunnen materialen met herkenbare personen uit de eigen doelgroep erg goed werken. Het opvoedprogramma Triple P werkt op sommige plekken al met dergelijke materialen. Herkenbare beelden kunnen er toe leiden dat cliënten zich thuis gaan voelen.

Daarnaast is het van belang ook qua niveau aan te sluiten bij de doelgroep. Wanneer je te maken hebt met laagopgeleiden of analfabeten is het raadzaam zo veel mogelijk met beelden te werken. Probeer in elk geval abstracties zoveel mogelijk te vermijden, deze kunnen leiden tot misverstanden. Om te achterhalen of de boodschap van de materialen overkomt bij cliënten is het van belang dat de uitvoerend werker dit continue checkt. Houd er rekening mee dat communicatie meer is dan gesproken of geschreven taal. Het gaat ook over woordkeuze, de manier waarop gevoelens en emoties onder woorden worden gebracht en non-verbale communicatie.

Een voorbeeld van materiaal op maat is de interventie Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG). Bij VIG maken ze voor gezinnen waar sprake is van LVB-problematiek op maat gesneden dag- en weekroosters om dagstructuur en regelmaat aan te brengen.

Een ander voorbeeld, op het vlak van culturele achtergrond, is de statische informatie op Opvoedmix.nl. Deze is vanuit de landelijke database met opvoedinformatie van het virtuele CJG op maat gemaakt voor de doelgroep Marokkaans-Nederlandse ouders, door het gebruik van voor deze doelgroep aansprekende voorbeelden of uitbreidingen (bijv. bij een waarschuwing over zonkracht bij peuters het expliciet melden dat je daarmee op moet passen op vakantie naar Marokko) en het aanbieden van 'cultuurspecifieke' content rond opvoeden. Denk bijvoorbeeld aan halal eten en besnijdenis.

6. Verantwoording

Is het aannemelijk dat de verantwoording (en het daarin gelegde verband tussen doelgroep, doelen en aanpak) stand houdt bij verschillen binnen de doelgroep?

Indien nee:

Welke differentiaties in de verantwoording zijn nodig om van toepassing te zijn bij variaties binnen de doelgroep?

Toelichting:

Uit de probleemanalyse en verantwoording wordt duidelijk welke oorzakelijke, risico-, in standhoudende, verzachtende en/of beschermende factoren van toepassing zijn en in welke mate deze met de interventie beïnvloedbaar zijn.

Het kan zijn dat er bovenop de deze geïdentificeerde factoren specifieke factoren gelden voor individuen binnen de doelgroep. Ga dit daarom altijd na wanneer je te maken hebt met een diverse doelgroep. Het kan namelijk aanleiding geven om de interventie uit te breiden of aan te passen voor individuen binnen de doelgroep.

Een voorbeeld van een additionele risicofactor is dat er binnen een doelgroep bij een gedeelte van de allochtone individuen sprake kan zijn van acculturatieproblematiek als gevolg van migratie. Een ander voorbeeld is dat bovenop risicofactoren die voor iedereen binnen de doelgroep gelden, allochtone jongeren nog eens extra te maken kunnen krijgen met de risico's als gevolg van het opgroeien in twee werelden. Dit speelt voornamelijk wanneer zij thuis te maken hebben met andere normen en waarden dan daarbuiten.

Wanneer de interventie gebaseerd is op een theoretisch model, is het belangrijk om de 'fit' te bepalen tussen dit model en alle individuen binnen de doelgroep. De dominante theoretische modellen zijn veelal gebaseerd zijn op (jongeren uit) Westerse populaties. Daarom is het belangrijk om altijd na te gaan of het gekozen model toepasbaar is alle individuen binnen de doelgroep. Wanneer het model gebaseerd is op universele gedragstherapeutische principes, dan zal het model zelf in de meeste gevallen geen aanpassing behoeven. Het kan echter wel nodig zijn om de invulling ervan aan te passen. Om te bepalen of de invulling van het model voor individuen binnen de doelgroep aangepast dient te worden kunt u een aantal vragen stellen.

Bij interventies gericht op *ouders/gezinnen* gaat het om vragen als:

- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen in hoe er wordt gedacht over opvoeden en opgroeien?
- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen in wat de dominante opvoedingsdoelen zijn?
- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen tussen wat belangrijke normen en waarden zijn?
- Bestaan er binnen de doelgroep verschillen tussen hoe de rol van de gemeenschap wordt gezien en wat de positie van het individu hierbinnen is?

Bij interventies gericht op *jongeren* gaat het om vragen als:

- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen in welke rol eer of schaamte in de cultuur speelt?
- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen tussen in welke mate jongeren vrijuit met hun ouders kunnen praten over allerlei onderwerpen?
- Bestaan er binnen de doelgroep grote verschillen in welke rol de gemeenschap heeft in het leven van jongeren?

Een concreet voorbeeld waarbij het theoretisch model op de gehele doelgroep van toepassing is, maar waarbij de inhoud aangepast moet worden, is het opvoedprogramma Triple P. De daarbij geldende principes van positief opvoeden zijn universeel en gelden voor iedereen, ongeacht achtergrond. Echter, welke normen er gesteld worden binnen het model, kan per doelgroep verschillen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de mate van strengheid van ouders.

Als blijkt dat de principes waarop het model is gebaseerd niet universeel zijn, dan kan het zijn dat in het model moet worden uitgegaan van andere principes van bijvoorbeeld gedragsverandering. Een

mogelijke manier om bij interventies gericht op ouders in het theoretische model rekening te houden met de culturele context is door gebruik te maken van de ‘Developmental Niche’ van Super & Harkness (1986). In dit model worden naast de fysieke opvoedcontexten van het kind ook de opvoed- ideeën van de ouders en de cultureel bepaalde gewoontes van verzorging en opvoeding meegenomen.

TIP:

Voor actuele informatie over risico- en/of beschermende factoren bij specifieke etnisch-culturele doelgroepen zie:

www.nji.nl, de verschillende themadossiers

www.pharos.nl

www.mikado.nl

www.forum.nl

www.e-quality.nl

www.rivm.nl

www.ncj.nl

Wanneer geen relevant onderzoek beschikbaar is: Kunt u wellicht putten uit ervaring binnen uw eigen organisatie of kunt u collega-ontwikkelaars raadplegen?

7. Werkzame bestanddelen

Welke werkzame elementen (kunnen) worden ingezet bij (individuele) verschillen binnen de doelgroep?

Toelichting:

Wanneer de werkzame bestanddelen van de interventie zijn geïdentificeerd, is het van belang na te gaan of deze werkzame bestanddelen universeel zijn en dus gelden voor iedereen binnen de complete doelgroep.

Sommige omstandigheden en condities of combinaties hiervan (intersectionaliteit) kunnen de werkzaamheid van de interventie beïnvloeden, zowel positief als negatief.

Zie hierover ook de toelichting onder vraag 6.

Probeer daarbij die variabelen te onderscheiden die het verschil maken in de interventie. Wanneer de gezinnen waarmee je werkt bijvoorbeeld in grote mate te maken hebben met LVB-problematiek en schuldenproblematiek, dan is dit relevante informatie. Beide aspecten hebben invloed op de in te zetten acties. Je kunt bij een gezin pas gaan inzetten op bijvoorbeeld opvoedingskwaliteiten indien de basis (bed, brood, bad) georganiseerd is. Kortom, er dient maatwerk geleverd te worden om je algemene doelstellingen te bereiken.

8. Randvoorwaarden voor uitvoering (8.1 t/m 8.4), inclusief competenties van de professionals

Kunnen andere randvoorwaarden gelden bij (individuele) verschillen binnen de doelgroep? Zo ja, welke?

Toelichting:

Om een interventie succesvol uit te kunnen voeren, moet aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan.

Uit de literatuur en praktijk over diversiteitsgevoeligheid komt naar voren dat de competenties van de uitvoerend werker veruit de belangrijkste randvoorwaarden zijn voor succesvol omgaan met diversiteit. Het gaat dan om de kennis, houding en vaardigheden van uitvoerend werkers.

Belangrijke aspecten zijn:

- Sensitiviteit voor overeenkomsten en verschillen (bijvoorbeeld in omgangsvormen)
- Sensitieve responsiviteit
- Vooroordelen kunnen vermijden
- Bereidheid tot en vaardigheid in het winnen van het vertrouwen en onderhouden van nauw persoonlijk contact
- Een open en respectvolle houding, zonder vooringenomenheid
- Vaardigheid in (interculturele) communicatie
- Beschikken over enige achtergrondkennis over etiologische, fenomenologische en evt. specifieke determinanten van probleemgedrag bij individuen binnen de doelgroep zonder daarbij te vervallen in een 'eng' cultuur- of diversiteitsbegrip
- Balans kunnen vinden tussen uitvoering van de interventie volgens het protocol en ruimte voor de uniciteit van de cliënt en zijn of haar context

Het is belangrijk je bewust te zijn van de extra eisen die het werken met diverse doelgroepen stelt aan uitvoerend werkers. Dit start met het identificeren van de benodigde competenties. Daarna is het van belang om uitvoerend werkers te faciliteren om deze competenties te kunnen ontwikkelen c.q. om flexibel te kunnen zijn in de uitvoering van een interventie. Dit kan bijvoorbeeld door medewerkers te trainen of (bij) te scholen. Een andere manier om te werken aan de ontwikkeling van diversiteitcompetenties van uitvoerend werkers is door middel van intervisie. Intervisie kan zich richten op het vergroten van de eigen 'awareness' waar het gaat om het expliciteren van de eigen (culturele) normen en waarden. Immers, je kunt pas een ander begrijpen en plaatsen als je weet wie je zelf bent. Maar ook bijvoorbeeld op het vergroten van 'awareness' ten aanzien van andere culturen en doelgroepen.

Wanneer je binnen een interventie veel te maken krijgt met diversiteit, denk dan ook na over de diversiteit binnen je eigen organisatiecontext. Is het personeelsbestand voldoende afgestemd op de te bereiken doelgroep? Denk aan variatie op het gebied van leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, man/vrouw, specifieke kennisgebieden, etc.

Verder lezen?

Bellaart, H. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in Triple P. Forum.

Distelbrink, M., Essayah, O., Van Heerebeek, M., Ketner, S. & Winkelman, C. (2011). Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam. Kenniswerkplaats Tienplus.

Egten, C. van (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid in stevig ouderschap. E-quality.

Goorts, I. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Taakspel intercultureel. Mikado.

Ince, D. en Mutsaers, K. (2010). Wat werkt bij migrantenjeugd? Nederlands Jeugdinstituut.

Kleermaeker, M. de, Beirens, T., Maas, H., Pels, T., Verhaar, K. & Wakker, A van de (2011). Praktijkboek diversiteit in het jeugdbeleid. Een wereld te winnen. Den Haag: Sdu uitgevers.

Komen, M. (2010). Advies over diversiteitsgevoeligheid Leefstijl Multicultureel. Pharos.

Pels, T., Distelbrink, M. en Tan, S. (2009). Meetladder Diversiteit Interventies. Verwey-Jonker Instituut.

Of raadpleeg de volgende websites:

www.jeugdmonitor.cbs.nl

www.loketgezondleven.nl

www.pharos.nl

www.e-quality.nl

www.mikado.nl

www.forum.nl

www.verwey-jonker.nl

www.nji.nl in de verschillende themadossier onder cijfers

www.scp.nl voor informatie op sociaal en cultureel terrein

www.rivm.nl

www.ncj.n

Het Nederlands Jeugdinstituut

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl. Op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.